

СВОБОДА НАРОДАМ — СВОБОДА ЛЮДИНІ!

ВІСНИК

THE HERALD

Суспільно-політичний лісатник

ЗМІСТ

1. Перед Конференцією	9. Річні збори УВАН
2. І. В-к — Процес іде	10. І. Хорольський — Москва ма- неврує
3. В. С-ко — Творений міт	11. Р. Борковський — Головне джерело найновіших успіхів Москви
4. Д. Донцов — Григорій Сково- рода про Національний Про- від	12. І. Б. — Європейська літератур- на нагорода
5. Як „більшість“ стала опози- цією	13. І. Б. — Чи вірить Черчіл?
6. До Ради Директорів УККА	14. В. Косаренко-Косаревич — На- ука, політика і малоросійство
7. Українці Ньюарку і околиць протестують	15. Жертви на Визвольний Фонд
8. О. Соколишин — Публічна до- повідь Другого відділу ООЧСУ	16. Поляглим на полі слави

ОРГАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

Стор. 16 в 24 рядкові лівої шпальти надруковано „зроджує”, а має бути „зраджує”; в 25 рядкові згори, в правій шпальті, надруковано „рівняні” — має бути „лінічні”. Стор. 17 в 26 рядкові знизу в лівій шпальті надруковано „кадри”, а має бути „катедри”; у рядкові 15 знизу надруковано „мрії”, а має бути „імперії”. Стор. 19 в 4 рядкові від кінця має бути „Тим більше”.

ВІСНИК

Перед конференцією

Конференції трьох великих держав на Бермудських островах надається великого значення. Кожний з учасників її ставить свої цілі, надіючись розв'язати проблеми світової напруги з максимальним успіхом для себе. Бо хоч як не говориться про небезпеку комунізму, кожна держава, а вірніше її уряд, сприймає тут небезпеку під кутом зору своїх національних інтересів. Франція, у якої урядова криза тривала понад місяць, боїться озброєних німецьких дивізій не менше, як комунізму, і головну мету на цій конференції бачить в урегулюванні проблеми європейської армії. Її міністер закордонних справ Бідо заявив, що Франція не заперечуватиме проти пропозиції Москви про створення „невтрапованої“ об'єднаної Німеччини. Не менш важливим для неї є Індокитайська проблема. Щодо свободи інших народів, то вони найменше входять в рахунок, ніякі моральні скрупули не стануть на перешкоді до відмовлення свободи. Польщі, Румунії чи іншим сателітам і залишення їх на призволяще в обіймах Москви. Взагалі про моральні зобов'язання в нинішній міжнародній політиці серйозно не говорять, а коли її згадують, то тільки з погляду інтересів своєї державної рації.

Коли президент суверенної Південної Кореї протестуючи проти залишення китайських військ у Кореї, наказав звільнити понад 25.000 корейців з таборів полонених, то це викликало занепокоєння й обурення в багатьох країнах. Сінман Рі в європейській пресі став людиною з поганою славою, його порівнюють чомусь до Чан-Кай-шека, називають реакціонером з диктаторськими нахилами. І тільки за те, що він обороняє, протестує й бореться за те, щоб долю його країни не вирішувати без корейців. До цього треба пригадати одну деталь із корейської війни. Літаки ОН закидали листівками північно-корейську армію, в яких командування ОН обіцяло воякам китайської й північно-корейської армії свободу, коли вони перейдуть на бік ОН, цебто згадуться в полон. А ось скоро два раки торгаються про долю тих полонених. Останні компромісів потягнення щодо полонених не тільки суперечать тим обіцянкам, а є й небезпечними в першу

чергу для Південної Кореї, а з нею й для ОН.

Комуністи зробили, як знаємо, інакше. Вони просто випустили 50.000 південно-корейців і заявили про це. Та ба — вони не крилися з тим, що значну більшість тих полонених залучили до своєї армії. З того світ не обурювався і це не було зрадою. Сінман Рі зробив те, що мало зробити давно командування. І тому цілком слушно він твердить: „Чи якийсь представник з ОН або ЗДА порушив питання про те, що зробили комуністи з нашими полоненими? Ніхто не обвинувачував червоних за порушення міжнародних законів, як тепер обвинувачують мене.“

Виведений з рівноваги поступованием корейського президента, Черчіл заявив: „Ми не зобов'язувалися завойовувати всю територію Кореї й передавати її Сінману Рі.“ Патріотичні й справедливі, з погляду інтересів Кореї, потягнення Рі, британський уряд в своїй ноті вважає зрадницькими, бо, мовляв, Рі противиться узаконенню поділу Кореї. Ділити Корею надвое, не питаючи її згоди, роками торгувались з Москвою й Пекіном про її територію, тримаючи десятки тисяч корейців у полоні, то вважається за річ нормальну. А коли голова держави розпорядився випустити своїх полонених — корейців, яких охороняло його військо, то це стало злочинством. Чому? Бо Англія зацікавлена в найскорішій зустрічі представників чотирьох держав, в тому й ССР. Корейська війна майже нічого не коштує Англії, але дозволяє робити британцям добре інтереси. Тому про Черчіля ця війна „може тривати хоч і десять років“.

Інакше в Америці, де війну починає відчувати кожна родина. Тому то президент і державний секретар хотіли б на Бермудській конференції зліквідувати непопрозуміння між самими європейськими державами, знайти спільні приємливі шляхи для розв'язки корейської й китайської проблем. А головне — знайти спільну оцінку подій на тім боці заслони й, відповідно до того, оцінити нову тактику, що її вживає Кремль у своєму „мирному“ наступі. Хоч в зовнішній політиці Кремля в суті нічого не змінилось, а проте мінімальними поступками йому вдалося витворити серед пев-

них політичних кіл Західнього Світу враження про великі зміни в зовнішній політиці Москви. Духово безборонний Захід кожний миролюбний жест Кремля ладен сприймати, як вияв нового курсу його зовнішньої політики. То інша річ, що жест — не те саме, що курс політики і зумовлені ті жести в першу чергу внутрішніми труднощами, відцентровим тиском окраїнних республік Імперії та неопанованою ситуацією в самому Кремлі. Коли б Захід був рішений серйозно покінчти з загрозою комунізму, яка йде з московського кореня, то останнє замішання, ота криза у внутрішній ситуації імперії, що прийшла після смерті Сталіна, не була б пропущена нині. Та серйозних познак на це не видно, бо той Захід не знає, на яку статі, а радше не може рішитись на якийсь означений твердий політичний курс.

Державні мужі Великобританії вважають, що твердий і рішучий курс політики супроти Советської Росії, зокрема в Азії, де світове напруження увипуклене в кількох пунктах, неминуче приведе до третьої світової війни. Маячи низку поважних клопотів в своєму Комонвелті, бритійці тримаються засади, що й поганий мир — краще, як бійка. Очевидна річ, виходить в цьому з інтересів Великобританії. Звідси і запрошення Черчіла до ще однієї Ялти, до миру за всяку ціну.

Досі немає окресленої провідної думки, а вірніше концепції зовнішньої політики й в Америці. Сенатор Роберт Тефт в кінці травня виголосив свою знаменну промову. За місяць перед ним президент Двайт Айзенгавер у своїй промові натякнув Москві про можливість замирення на півдорозі. Тефт не вірить в цю можливість, а вважає, що таке замирення не тільки не оздоровить нинішніх відносин, але ще більше скомплікує їх, і то на користь Москви. Замирення в Азії за останньою пропозицією ОН нічого доброго не дасть. Воно звільнить мільйонову китайську армію для агресії проти Індокитаю, Формози та інших країн. Такий гнилий мир буде скоріше завішеннем зброї, а це тільки на руку Москві з Пекіном. Вихід з азійського сліпого кута сенатор Тефт бачить у заключенні миру з Китаєм, який би забезпечував незалежність та свободу неподіленої Кореї й гарантував би народи Азії від пекінсько-московської експансії.

Сенатор, критикуючи половинчасту політику Європи з її крутістю, підкреслив, що Америка приневолена не тільки до оборони, а й до розправи з большевизмом. Уникнути цього не вдається, а відволікання тільки на користь Москви. Черчіл кліче до нової Ялти, а Тефт переконаний, що Москва не є готова до третьої світової війни і тому з нею треба говорити рішучою мовою, застосовуючи рішучі потягнення. Це характеризує різне наставлення провідних мужів непередодні таки важли-

вої політичної конференції. Важко повірити, щоб хтось із серйозних політичних мужів англо-американського світу вірив, що існуюче напруження якимсь чудом зникне, що більшовики зміняться. Різниця поглядів в стратегії й в тактиці. Черчіл і англійський світ більше надій покладають на внутрішні процеси, які заіснували й виявляються в Советській імперії, звідси й стратегія м'якої, делікатної руки. Імперія переживає поважні внутрішні клопоти, не вперше за советських часів. Очевидним є, що тверда і рішуча політика проти советської імперії внутрішню кризу збільшуватиме, кристалізуватиме протиімперські спротиви окраїн, які неминуче переростатимуть в національні революції.

Миротворча зовнішня політика Західнього світу, політика компромісу, чи договору на півдорозі, об'єктивно є політикою рятування імперії, збереження коріння московсько-комуністичної агресії. Нині Кремль може, бо мусить, поступатись під тиском подій внутрі імперії і її супутників, щоб потім здушивши ті спротиви, здійснювати московсько-комуністичний месіянізм. Конференція на Бермудах припадає на дуже відповідальний період. Її вирішення, коли вони будуть, покажуть чи Західний світ та його політики хочуть не декларативно, а на ділі прискорити розвал советської імперії, підтримуючи наростаючі спротиви проти більшевицької тиранії, чи цей світ тільки говорить про боротьбу з комунізмом, а не хоче чіпати його імперського кореня. Пригадкова затримка конференції через французьку урядову кризу і хворобу сера Вінстона увиразнила багато речей, і може це допоможе на Бермудах знайти генеральну лінію розправи, допоможе почути голос тих, кого досі „візволяли“ деклараціями, і не візволяли дійсно, а в своїй зовнішній політиці до Кремля допомагати йому приборкувати спротиви. Повстання в Чехословаччині, повстання в Берліні, яке перекинулось на цілу Східну Німеччину й жорстока розправа з ними советських вояків на танках, показали, що слабі місця імперської системи не в кремлівських палацах, де намісники Сталіна боряться за владу, а в народах, які двома перстенями оточують центр імперії — Москвою.

Характеристично, що в обох тих перстенях процеси йдуть одноразово. Кілька днів тому советське міністерство закордонних справ зробило у відношенні до Західу ще один жест „дружби“. Закордонні амбасадори в Москві одержали милостиве повідомлення про скасування деяких обмежень у подорожуванні дипломатів і чужинців в європейських й азійських республіках ССРР. Проте й далі не дозволяється відвідувати Західно-українські землі, порт Миколаїв, балтійські країни та прикордонні міста. Можна якось зрозуміти заборо-

ну відвідувати стратегічні пункти, як Севастопіль, чи Теодосія, але заборона відвідувати територію Західної України, як і прибалтійські країни, вказує на те, що Москва має в цих республіках дуже поважні внутрішні клопоти. І то не тільки тут, а в цілому другому від Заходу перстені. Та заборона подиктована тільки внутрішнім протиімперським тиском у тих республіках. В тому зasadничо мало нового, бо спротив там не припинявся весь час після другої світової війни. Кілька років тому, Західний Світ затикав вуха, щоб не почути гуркоту зброї, коли спеціальні дивізії трьох держав (Росія, Польська й Чехословацька Народні Республіки), були кинуті на розправу з УПА та революційним підпіллям української нації. Тоді не вдалося зліківідувати, здушити того спротиву і боротьби в тому другому перстені. Сьогодні це перекинулось на перший перстень в „народні республіки“. Німецька поліція Східної Німеччини відмовляється стріляти на німецьких робітників, які домагаються не тільки хліба й картоплі, а чогось більшого. В перші дні берлінського повстання демостранти йшли з транспарентами, на яких були написи: „Івані, забираєтесь від нас!“ Німці кожного москаля, а то й всіх, що з Росії, звуть Іванами. На політичній мові ці домагання значать: „Росіє, геть з Німеччини!“ Так, як виглядає нині, незалежно від того, чи скінчиться те велике протиросійське повстання, ліквідувати його не вдається, бо московський Іван розстріляв сотню робітників і невинних дітей. Канцлер Західно-Німецької Республіки Аденауер на похоронах у Союзному секторі Берліна заявив: „Німці не хочуть бути рабами й тоталітарному ладові в Німеччині приходить кінець“. Аденауер поклявся в імені народу боротись за вільну й об'єднану Німеччину.

Добре, що німці так рішуче й завзято почали боротьбу проти російсько-большевицької окупації, а разом з тим і проти двоєння нації, щоувійшло в практику після другої світової війни. Та в тих німецьких поглядах щодо майбутнього є своє „але“. Недавно, 25. травня, міністер загально-німецьких справ, п. Кайзер на 100.000 мітингові німецького земляцтва з Померанії заявив, що „Німеччина готова визнати право поляків на їхню батьківщину, на схід від Буга“. Заява промовиста. Тоді ж пан міністер говорив німецьким втікачам, чи виселеним, що справу мирного об'єднання Німеччини канцлерові Аденауерові вдалося посунути далеко вперед під час відвідин Лондону, Парижу й Вашингтону. Не знати, чи розмови канцлера Аденауера у Вашингтоні йшли в пляні п. Кайзера і чи ті пляни є виявом офіційного урядового мислення, чи просто бажанням п. Кайзера задобрити й потішити померанських утікачів. За те певним є, що спро-

Процес іде

I. В-к

Перед останньою фазою корейських розмов, Черчіл радив політикам дивитись на корейську проблему не корейськими очима. Класичне окреслення для наших забріханих часів, в ньому чи не найкраще відбито суть нашої доби, коли так багато говориться про рівність і свободу поневолених народів.

Чи не дивимося й ми часто на визволення України емігрантськими очима, та ще іноді й в чужих окулярах? Досить бодай побіжно переглянути наші публікації, щоб переконатися в тому, що чужі окуляри деяким нашим політикам і групам не дають змоги бачити реальній Україні, її народу в змазі і становленні. Коли року 1948 прийшло повідомлення про одностайний спротив Західно-Українських Земель проти „демократичного волевиявлення“ під час виборів до Верховної Ради ССР й України, то були тоді такі, що заявили: „То ж не вся Україна спротивилася, а тільки части-

(Продовження на ст. 4)

ба такого мирного поладнання німецької проблеми веде не до миру, а до довгої війни. І кому, як не німцям чи полякам, це краще знати! Обіцяти легко, а взяти буде дуже важко. Німці вже пробували відібрати Західно-українські землі від Української Метрополії та включити їх до польського Генерал - губернаторства. Невже у пана міністра така куза пам'ять? Хоч Німеччина не буде заступлена на Бермудській конференції, та питання об'єднання її, як видно, не оминеться. Тим більше, що й Кремль останнім часом багато говорити про це об'єднання.

Московська „Правда“, що відгукнулась, нарешті, на події в Східній Німеччині, добачає між ними й корейськими подіями тісний зв'язок. Пояснюю їх пряненням „ворогів миру зірвати переговори в Кореї й ускладнити міжнародні відносини“. „Правда“ домагається покласти край авантюрам чужоземних наймитів у Берліні і вимагає гарантій Заходу, що надалі він агентів не засилатиме. Навіть між рядками отих лайок на адресу „американських імперіалістів“ і підпалювачів війни чується, що Москву непокоють не зовнішні підпалювачі, чи агенти, а події, що відбуваються в обох перстенях, якими оточила себе Імперія. Від Бермудської конференції багато залежатиме прискорити або допомогти загамувати оті рухи. Припинити їх не вдається.

на". Інші просто промовчали, боячись сил свого народу, який у той час, коли політики Заходу, задивлені в перемогу, не знали, де посадити „кремлівських друзів“, заявив: „Геть з московською облудною демократією!“ Не голосуємо, бо не віримо і не хочемо.“ Та хіба тільки це? Саме тоді, як вишколені дівізії зводили бої з Україною, деякі наші політики на сесії УНРади заявили, що то — фікція, що „УПА ні одного телеграфного стовпа не завалила“. У березні ц. р. у лондонському „Нашому Слові“ стовп легітимізму називає УПА „туфтою ч. 4“, а членів СВУ, знищених 1930 року большевиками, вважає за большевицьку агентуру.

Ми ці речі сприймаємо, як вияв міжпартийної боротьби й декларуємо про згоду в сімействі, забиваючи, що такі твердження є виявом психополітичної ментальності певних людей і груп. Вони не можуть собі уявити, як в Україні люди щось можуть робити, незгідне з бажаннями московсько-большевицьких окупантів, а тим більше — чинити їм спротив. Ці політики так уподобали крихти з панських столів, так навчились гнутись і пристосовуватись, що не можуть збагнути як то нація може діяти і боротись. Сім років тому всі надії вони покладали на ОН, яка, на їхню думку, силою „морально-демократичного тиску“ зумусить володарів московського царства зректися тоталітаризму. Сьогодня вони шукають „легітимних“ стежок до КЦАБ-івського болота, господарі якого — „порядні русські демократи“ вважають їх „за збіговище злочинців“. Так дослівно охристило наших політиків „Новоє Русське Слово“, розбираючи „український вопрос“. Та це не навчить нічому „завідомих злочинців“, бо їм невтамки, чому і яким правом „московські демократи“ беруться розважати над українським питанням. Чому не розважають над московською проблемою, яку, після повалення большевизму, буде далеко складніше розв'язувати. Такі питання не спадають на думку наших політікам, що шукають стежок до КЦАБ, бо вони вважають, що „...Головним носієм традицій бувають освічені верстви народу. Це вони відограють ролю тої історичної пам'ятки, що з покоління в покоління зберігає і передає традиції свого народу. Де вищі верстви знищуються ворожими силами, або асимілюються з вищими верствами пануючих націй, там традиції забиваються і завмирають. В такому стані опинився наш народ, після того як Москва перетворила Україну в свою звичайну провінцію.“ (І. Мазепа: „Підстави нашого відродження“. ст. 18.) З отаких заложень випливає сьогоднішня політична практика, прибрана у формулу: „Політична Україна — це Уряд і УНРада“. На цій формулі й родиться тактика компромісу з сусідами та ворогами.

Україна живе їх не обходить і не цікавить, бо вона ж у них — безтрадиційна і неполітична. Нічого дивного немає, що при такому наставленні потойбічні процеси ці люди дуже часто наслідують під кутом тутешньої імперської пропаганди, Україну представляють в образі сиротини, тільки вже не в світлиці, а в московській „куфайці“. Про будь-який спротив, про національне становлення, що відбувається там під окупаційним пресом, вони не хочуть чути, бо нація для них — не органічна спільнота, а механічно-статичне поняття.

Статичний підхід до національних процесів в Україні зумовив постання на еміграції нової групи, чи течії, яка, не заперечуючи визвольної боротьби українського народу, пробує ревізувати позиції його боротьби, нагинаючи їх до наставлень, сформованих під окупаційним большевицьким пресом. Мовляв, під тиском його створилось відповідне наставлення у народу, а головне у молодшої генерації, яка не вдоволена тільки з практики большевизму, а не з програми. Тому й революційні чинники, за їхньою теорією, мусять в протирежимній революції шукати і спиратися на невдоволених з большевицької практики, щоб після перемоги влити в большевицькі форми новий зміст. „Техніка демократії“, — твердить І. М-ко в ч. 4 (29) „Сучасної України“, — не така вже складна наука. До того ж вона в ССР опрацьована, як то кажуть, до одказу. Там уже знають, що то виборчі списки, виборчі дільниці, навіть як матір з багатьма дітьми вивести до виборчих урн. Там немає тільки одного, — духу демократії. Його принесе протибольшевицька революція, яка виповнить живим змістом мертву схему підсовітської демократії.“

Національно-визвольну революцію, як суціяльний процес, в якому чужій, накинутій окупантом комуністичні системи (форма і зміст) нація протиставить на всіх відтінках національні засади життя, І. М-ко підмінює протирежимною революцією, щоб наповнити большевицькі форми „живим змістом“. Люди, що так думають, забувають одну найістотнішу річ: демократія, коли перестає бути національною, перетворюється в антидемократію, стає занурддям для приниження чи приневолення когось. Англійська демократія добра для англійців, бо вона є їхня, так само й американська. А большевицька є типово московська, тому не приймає її український народ. протиставиться їй знаючи, що „краще своє латане, ніж чуже хапане“.

Підмінивши національно-визвольну революцію протибольшевицьким переворотом, політики цієї течії, чи групи намагаються ревідувати ідейно-програмові позиції визвольного руху, щоб наблизити їх до підсовітської дійсності. Ідеолог „Сучасної України“ І. М-ко твердить, що український народ „бореться тільки

за самостійну Україну, за ліквідацію кляси большевицьких вельмож та за демократичний безклясовий устрій, тобто за вищий стан революції, а не за відворот!“ Большевики, мовляв, у практиці спинили революцію, насадивши клясу вельмож. Зліквідувати тих вельмож в протибольшевицькому перевороті — і все буде гаряць, бож усе там є, „тільки бракує одного — духу демократії“. Цілком логічно і поспішено, що носіїв отої протибольшевицької їхньої революції з такими вузькими завданнями для повалення, чи ліквідації кляси вельможів, ці люди бачать не в Яремах, які в процесі національно-визвольної боротьби переростають у Галайдів, а в отій тонісінській плівці комуністичного намулу, створеного окупантам для утримання комуністичного ладу. Їхні розумування такі: за роки панування большевицької системи виробилось серед українського населення, головно серед молодшої генерації, переконання, що большевицька система є сама по собі не лиха, а лихо тільки її практика. Ота лиха практика, на їхню думку, і творить підложжя для заперечення її (практики), а не програми, чи засад большевизму. Самі оборонці практики зрозуміють її шкідливість і стануть до боротьби з нею, проти вельмож, а не проти основ большевизму. Звідси у людей цієї течії головна орієнтація на большевицькі й комсомольські кадри, а як наслідок того — заперечення кадрів національно-визвольної революції, негація їх і поборення. В чому блуд?

Поперше: Практика большевизму невід'ємна від його засад і програми, вона створилася у процесі реалізації тих засад і виробилась такою, як є, не тому, що були збочення чи звихи, а тому, що в боротьбі з життям іншою не могла бути.

Подруге: Український народ, ота національна гуща, на яку припадає майже ніж один відсоток комуністичного намулу, не відділяє практики від програми, а бачить большевицьку дійсність такою, як вона є. А що найголовніше — ці люди чомусь повірили й хочуть інших переконати, що комуністичні кадри, крім вельмож, здатні зрозуміти лихо большевицької практики і стати до боротьби з ним, а нація, на поті і крові якої творилась та лиха практика, аж так переконалась, що буде розважати і роздумувати, де добрі засади, а де лиха практика, ідучи на штурм большевизму. Крім того, забувається про одну деталь. Самі большевики, щоб виправдати злочинність системи часто твердять, що винна не большевицька доктрина, не програма, а ті, що її реалізують. Хіба не розстрілювали за запланований голод голів райвиконкомів, складаючи на них вину перед населенням? Чи не для того іноді за дозволом з центру практикується підвищення приділів на трудодень в окремих, вибраних колгозах, щоб перед іншими унаочни-

ти, що за злідні і голодне існування винна не большевицька програма, а люди, які не хочуть працювати. З такої невірної оцінки наставлення українського народу випливає фальшиве емігрантська теорія, яка звідціля пробує виправдати злочини супроти української самостійності, ідейних українських комуністів, вони, мовляв, допустилися помилок. „Чи всі українські комуністи були тільки зрадниками й вислужниками, чи не було поміж ними українських патріотів, яких виною є безперечно те, що вони пішли на чужу орієнтацію. Поставивши такі питання, „Сучасна Україна“ робить висновок: „Помилки, очевидно, треба засудити, але в кожному випадку людяне й українське ставлення справи треба схвалити. („С. У.“ з 14, 6. з „Українські комуністичні кадри в боротьбі проти Москви“). Прийнявши наслідки за причину, „С. У.“ робить шкідливі висновки, пропонуючи схвалити „людяне й українське“ у перекінчиків вчораших і сьогоднішніх. Комуністи, до яких пропонується таке поблажливі ставлення, змушенні були силою національної стихії, після жорстокої особистої боротьби проти неї, в розpacі, шукаючи виходу для себе, з конечності повернутися до того, що безжалісно поборювали. Українських комуністів, яких, як стверджує „С. У.“ в комуністичній партії на Україні було тільки 24%, а решта були росіяни, об'єктивно допомогли Москві тридцять років тому здати національну стихію, приборкати національну протикомуністичну боротьбу і змусити Україну підкоритись імперському централі. Командувач московських військ на Україні в 20-х роках, Є. Бражнов, так описує в журналі „Красная Новь“ (ч. 24, 25) боротьбу проти Самостійної України: „Ми проминали мовчазні країни (ганяючись за повстанцями). Переяслав, Канів, Тараща, Золотоноша — фабрики бандитизму, фон, на якому виступав щойно Зелений, а тут ніхто нічого не зінав. Тут усі були більш невинні, ніж недоношене немовля, і менш поінформовані, ніж пень у лісі! Зелений? — За такого зовсім нічого ніхто не чули. Банди? — Таких ніколи не бувало. Вони нічого не розуміли, нічого не бачили, ні про що не чули. Тупий вираз обличчя, блукаючий погляд, бистра, мов блискавиця, усмішка. Ріж на шматки, нічого не виріжеш... Темний ліс селянства, патлаті селянські джунглі — ось арена наших змагань на швидкість. Чорнозем обступив нас, обійшов з усіх боків, ми зав'язли в густому селянському ґрунті. Довкола сумирний вешневий рай, пейзанска добродушність,тиша й сон посеред білих хаток, дівчата за тином, воли біля риплячих журавлів. Все то був один маскарад, та тільки. Ховзьке тіло бандитизму, — ось що звивалося за лаштунками малоросійської опери. Обріз та ручна граната ховалися під запаскою української красуні... За селянською

остинністю почувалася жадоба помсти та злата помежі.“

По чийому боці під час того „маскараду“ ули українські комуністи? А нині оті незначні комуністичні кадри чи не стоять проти нації, асаджуючи в ній любов до старшого брата? І речі розуміли тоді „традиційні дядьки“, у яких, за „Сучасною Україною“, був обмежений кругозір, а тим більше розуміють тепер. Теологи „Сучасної України“ цього не бачили, ому й тепер не бачать, звідки йде спротив Україні, тому й шукають кадрів серед комуністів.

Москва тоді, як знаємо, під тиском національних сил чорнозему, відступила, а українські комуністи облегшили її перемогу над Україною традиційною з національним світоглядом, як помагають і тепер, чергуючи наступи з відступом поборювати той світогляд. Без їхньої співпраці процеси, очевидно, закінчилися б інакше. Нині український чорнозем знову бступає окупанта. Недарма ж Москва передає Мельнікова за „перекручення ленінсько-талінської національної політики“, сподіваючись цим послабити національний тиск, щоб отім знову наступати й поборювати український націоналізм. Це останнє потягнення є ерговий тактичний хід Москви перед українським націоналізмом, і помилкою було б вважати його за якусь зміну курсу внутрішньої аціональної політики. В останній фазі національно-визвольної революції якась частина комуністів стане по боці національних сил і свою боротьбою, а не гістерією окупить зрадницьку роботу на службі окупанта. Справою революційного суду буде милувати їх як людей, і боротьба ж іде з системою, якій вони слугувати і підтримують.

XVII з'їзд комуністичної партії в Україні пройшов, як знаємо, під гаслом ідеологічної боротьби Москви проти України. Кільканадцять делегатів у промовах закликали до боротьби з проявами українського націоналізму на різних відтінках життя. Мельніков, тоді ще московський намісник на Україні, уточнив чи пінняття, яке існує в Україні такими словами: Гадюче жало ідеології українського націоналізму спрямоване проти життєвої основи ратянського ладу... Завжди і скрізь українські буржуазні націоналісти ставили собі за мету зідірвати український народ від братнього російського народу, віддати його в колоніяльне рабство чужоземним імперіалістам. Буржуазний націоналізм найбільш живучий і політично небезпечний пережиток у свідомості людей. Ми повинні викоріновати будь-які прояви його, в чому вони не виявлялися б.“

Отже, націоналізм вважається там єдиною ідеальною силою, небезпечною для Москви, бо її противставиться імперській політиці. Тут російські імперіалісти теж наполегливо працю-

ють, щоб переконати американських приятелів, що комунізм в Україні так само прищепився, як і в Росії, ілюструючи це постаттями відомих зрадників українського народу, що з перших днів існування більшевицької влади стали вірою і правою служити московським інтересам. Однаке, статистичні дані про персональний склад XVII з'їзу доводять, що комунізм на Україні — таки московський намул і тримається московськими багнетами. Компартія цілої ССР налічує 6.882.000 членів, а компартія на Україні — 677.190, тобто менше як 11%, тоді як населення „возв'єденої“ України становить 23-24% всього населення ССР. До цього треба додати, що провідні партійні позиції на Україні, починаючи з районових маштабів, обсаджені людьми, присланими з Москви. Навіть на XVII з'їзді, за даними мандатної комісії, делегати за національним складом розподіляються так: росіян — 31.2%, українців — 66.2%, інших національностей — 2.6%. А скільки в оти 66.2% було теж росіян, прислахів із спеціальними завданнями? Коли навіть прийняти процентове відношення делегатів XVII з'їзу за відзеркалення стану в комуністичній плівці, то й тоді серед оти 677.000 комуністів в Україні, українців буде менше, як 1% до всього населення. В дійсності їх ще менше, бо відсоток „старших братів“ у комуністичних кадрах напевно більший, як то було на з'їзді. Роля того піввідсотку комуністів за функціями тих людей і за місцем їх в партійній гієрархії дуже мізерна. В вирішальних галузях державного життя вони лише десятирічниками, а все кермо спочиває в руках старших братів. Дані мандатної комісії XVII з'їзу вибивають ґрунт у тих наших лівих, які покладають великі надії на комуністичні кадри в Україні. Комунізм в Україні — тільки намул, і плівка його дуже тонка. Для нас важливо те, що ця плівка не зачепила національної субстанції.. Компартія в Україні її нині, як і 30 років тому, є знаряддям колоніяльної політики Москви. І це має велике значення для завтрашнього дня. Бо оті знедолені колгоспні селяни та українські робітники начально бачать, що влада спочиває в руках „старших братів“. Унаочноючи це, Москва готове собі завтрашню поразку в Україні. Народ бачить, хто є його ворогом, і в національно-визвольній революції вичищатиме той чужий намул, занесений в Україну на багнетах, боротиметься проти імперської окупації за усування Києва і Львова.

Як виходить з советської преси, навіть такий стан партійних імперських наглядачів на Україні, викликає в Москві поважні турботи. Газета „Радянська Україна“ весь час б'є на сполох, пишучи про невідповідальність тих кадрів, про їхню нечуйність і потурання українському націоналізму. Сторінки цієї газети

заповнені звідомленнями про семінари та лекції по селах і заводах на тему: „Історична дружба великого російського й українського народів“. Такі її подібні лекції сотнями відчитано торік в колгозах, на шахтах і підприємствах. Що це значить? Чи є щось нового в цих відносинах? Є, і то дуже суттєве.

Ніколи досі національне питання в Советському Союзі не виносилося на низи. Про дружбу російського народу українському не говорилося і не читалось лекцій, агітпропи не виготовляли стандартів на ці теми, як це робиться інші. Один лише музей Полтавської битви „прочитав на підприємствах, колгозах і навчальних закладах 133 лекції на теми з історії Полтавської битви та многовікової дружби російського і українського народів“ в районі (Радянська Україна, 15, 6, 52.). Те саме і в районі Переяслав — Хмельницький на Київщині з нагоди 300-річчя „Переяславської Ради“. Як бачимо, над „дружбою“ там працювали й працюють дуже ретельно і замість **Переяславської Умови, говориться про Переяславську Раду.**

У 30-их роках, коли Москва ліквідувала хвильовизм, шумськізм та інші „ухили“ — це питання не виходило поза верхівку суспільства, бо і хвильовизм і шумськізм, як прояви націонал-комунізму, були чужі отим „низам“. Тоді в колгозах, на шахтах Донбасу і на фабриках утовкмачували в голови ударництво та соцзмагання. Національна опозиція української комуністичної верхівки була тоді явищем лъкальним, виявом невдоволення групи людей з брутальної політики Москви на Україні. Люди, що повірили були в „загірну комуну“ побачивши її в практичній дійсності, відчувши на собі удари московських батогів, розчарувались і пробували під тиском сумління сполучити національну ідею з комуністичною доктриною. Сполучити несподічне! Цей протест заблудших комуністів не мав жадного ідейного звязку з народною гущею, для якої комунізм був завжди ворожим і чужим. Тому про націонал-комунізм, як про небезпеку для імперії, говорили й писали тільки в ЦК партії, в обкомах, у Спілці Письменників, серед невеликої частини студентства й комсомолу. Це питання дискутувалось на сторінках журналів, призначених для інтелігентської верхівки.

Нині часи змінилися і Москва змущена безнастінно галасувати про дружбу українського народу з російським. Чому це вона робить? Адже її тепер, за повідомленнями советської преси, колгозні поля на Україні не без бур'янів. Продуктивність праці в шахтах Донбасу невисока і для підвищення її схвалюються спеціальні постанови, які зобов'язують комуністів спускатись в шахти та домагатись виконання плянів. Про це преса згадує, але вже не як про центральну проблему внутрішньої політики, бо такою проблемою стала національна —

отої націоналізм чорнозему, в якому українське селянство й робітництво визріває й о формляється до штурму імперії.

Советська преса, пишучи про боротьбу: українським націоналізмом, обмежується констатациєю заходів, яких уживается для насаждення „дружби“, а не згадує про наслідки ві цих заходів. Немає сумніву, що вони є проти лежні тим цілям, яких ними хочуть осягнути. Коли шахтар Донбасу, навіть не українець, слухає пропагандивні лекції про український націоналізм та про його носіїв, коли йому вбивають у голову, що націоналізм загрожує со ветській системі, — то цей робітник, знедований і визискуваний тією системою, підвідомо, в силу опозиції до неї починає симпатизувати націоналізмові й бачити в ньому силу небезпечну для цілої системи.

Про українського робітника, як і весь український народ, говорити не доводиться, бо націоналізм завжди був для нього зброєю і боротьбі за державну незалежність. В сьогоднішньому змазі „на швидкість“ націоналізм землі виявляється могутнішим від сили імперської системи з усіма її модерними удосконаленнями. Тому й неспроможні дати раду: ним в обкомах і райкомах партії, хоч як підганяють, змінюють та переміщують з Москви партійних наглядачів.

„Правда“ (2, 6, 52 р.) у звіті про пленум ЦК КП(б)У повідомила, що за рік у Тернопільській області змінено 33% секретарів районів партії, в Січеславській (Дніпропетровській) — 30%, в Житомирській — 25%, а в Львівській області з 275 присланих спеціалістів вибуло за рік 211. І так скрізь. Комуністичні кадри не дописують, не в силі загамувати того, що йде з гущі народної. Недарма секретар Запорізького обкуму на ХVІІ з'їзді, говорячи про недоліки в ідеологічній роботі, заявив: „Нам потрібна допомога від ЦК партії“. І ось після роздумувань, пересідань та переміщень, які стались за останні чотири місяці на московському Олімпі, цю допомогу дано. Московського генерал-губернатора Мельнікова відкликано, а на його місце призначено його бувшого заступника П. Кириченка. Подія знаменна. Любовий штурм, який провадила Москва проти української національної ідеї, проти українського націоналізму — не виправдався. У Москві вирішили застосувати тактику обходу.

Безперечним є, що в цьому великому процесі, який відбувається в Україні, чути національний гомін нашої землі, і він, як усе живче й сильне, пробивається на поверхню, маєтись, кличе й мобілізує. Він є виявом національної ідеї, хоч і приборканої окупантами. Зустріч українських мас з організованим політичним націоналізмом, боротьба з УПА і революційним підпіллям, проти яких Москва кидала дивізії, плякати і транспаренти ОУН, що їх

В. С-ко

Творений міт

Дещо про Хвильового і хвильовістів

У зв'язку з 20-літтям смерти письменника й публіциста Миколи Хвильового, що минуло цього року, в українській пресі з'явилося чимало присвячених йому статей та заміток.

Як відомо, деякі українські політичні групи на еміграції представляють Миколу Хвильового не лише як найвизначнішого українського письменника 20-х років, але й як творця нової політичної ідеології, який „відкрив такі істини, що про них ніхто до нього не говорив“. Люди, що ім'я Хвильового виписали на своєму прапорі, називають себе „хвильовістами“, а гонощені ним ідеї пропагують, як єдино спасенні для українського народу в його боротьбі за волю і незалежність. Ці люди твердять,

що вони, як „репрезентанти Великої України“, найкраще розуміють прагнення більшості українського народу, а саме ці, мовляв, прагнення віддзеркалювали у своїх писаннях Микола Хвильовий. Один з авторів присвячених цьому письменникові статей дописався навіть до того, що, мовляв, Україна в пошануванні своїх найвизначніших мужів відзначатиме пам'ять Миколи Хвильового нарівні з пам'яттю Симона Петлюри та Евгена Коновальця.

Не заторкуємо в нашій статті Миколи Хвильового, як мистця-письменника, а розглянемо його лише як „ідеолога нової України“ і „створу українського ренесансу 20-х років“.

Хто ж такий був Микола Хвильовий і які його заслуги перед українським народом?

Перед нами лежить брошура „хвильовіста“ О. Гана п. з. „Трагедія Миколи Хвильового“ (в-во „Прометей“, Н. Ульм, рік видання не вказано). Автор цієї брошури написав її, як вказується в передмові, на підставі особистих спогадів та матеріалів, уже друкованих і переданих йому друзями письменника. Подаемо стислий життєпис М. Хвильового на підставі лише матеріалів цієї брошури.

Микола Хвильовий „сам дуже неохоче розповідав про себе“. А „письменники, що жили з ним в одному місті і часто його бачили... не знали не тільки біографії свого товариша по перу, ба навіть справжнього прізвища його“.

„За псевдонімом „Микола Хвильовий“ справді крився письменник, у пашпорти якого стояло: Микола Григорович Фігільов. Краснокутська вища початкова школа була єдиною школою, що її він закінчив“. Навесні 1915 ро-

ПРОЦЕС ІДЕ (Закінчення з ст. 7)

читалиsovєтські вояки, повертаючись з Європи, — все це стало цілющим весняним дощем, який відживив висушену окупантами землю, і з неї пробиваються сходи майбутньої національної революції. А тисячі підпільників, що опинились в шахтах Донбасу, разом з організованим визвольним рухом також своє роблять. Процес іде.

В Москві, шукаючи виходів з внутрішніх труднощів, яких зазнає імперія від націоналізмів народів, думаючи про завтрашній день, — до безтями плекають культ післанництва російського народу, підкresлюючи його провідну роль в советському будівництві. Пропаганда офіційно називає його „старшим братом“, підкresлює його вищість, геніальність. У „старшого брата, великого русского народу, що показує приклад самовідданої героїчної праці на благо союзської вітчизни, вчаться народи.“ „Розквіт економіки й культури всіх відсталих у минулому народів Советського Союзу був би неможливий без активної братерської допомоги найвидатнішої із советських націй — великого русского народу“. Отаких месяцістичних фраз повна советська преса.

Всі досягнення людського розуму привласнює Москва своєму народові, розпалюючи серед нього расовий egoїзм і почуття вищості, бо лише в цьому вона бачить рятунок московського царства в прийдешніх битвах. Ступінь пропаганди післанництва його показує силу національного антиімперського напрямтя в багатонаціональній імперії, свідчить про те, що Кремль у завтрашній битві робить ставку лише на москалів. В одній Ровенській області, як

подає секретар обкуму в „Радянській Україні“ (3. 4. 1953 р.), Москва тримає „понад 6.000 лекторів і пропагандистів та 17.000 агітаторів, які безуганно товчуть про дружбу й геніальність того народу. В одній області така армія, а скільки в Україні?“

Але безсумнівним є те, що московський расизм, супершовінізм і ущемлення національної гордості всіх інших народів дають протилежні наслідки, бо ніщо так не обурює народи, як образа їхньої національної гордості. Російською проповідю підкresлюванням геніальністів й величі московського народу, як опори советського ладу, політики з Кремлем прискорюють процес мобілізації поневолених народів на боротьбу проти Імперії, за визволення від Росії і від „опіки“ старшого брата.

ку майбутнього письменника покликано до війська, а восени 1917 року з війська він демобілізувався. В Богодухові на Харківщині працював при советі робітничих та селянських депутатів і виступав як український соціяліст-революціонер. Року 1918. бувши вже в с. Мурахві, пристав до мурахв'ян, що прогнали зі свого села комісарів і став у них за „начальника штабу“.. Восени цього ж року бився проти гетьмана. Після поразки військ УНР зі своїм загоном відступає на Захід до с. Опішні. „Тут, під час відступу, — пише О. Ган, — у душі Хвильового стався злам: він повірив (!) большевикам, що тільки вони несуть національну та соціальну волю українському народові, і з кількома бойцями повернувся до рідного села“. Зорганізований Миколою Фітільовим новий загін „затримує сани з утікачами, що проїжджають на захід через села“ — і вже вже як червоногвардійський загін.

Один з віddілів військ УНР, довідавшись про „роботу“ загону Фітільова, роззброїв його, а самого Фітільова заарештував і забрав з собою. Однак по дорозі Фітільову пощастило втекти, а двох його помічників українські вояки розстріляли. „Така ж доля, — пише О. Ган, — спіткала б, мабуть, і Миколу Хвильового. Могилу двох розстріляних, у якій мав лежати і майбутній автор „Вальшинепів“, до недавнього часу можна було ще бачити на Рублівському майдані...“ Далі О. Ган пише: „Згаданий арешт Фітільова прискорив процес ідейно-політичного самовизначення (!?) майбутнього письменника“. Він „одверто заявляє за свою прихильність до большевиків. Щоправда, раніше, ніж опинитися в лавах ортодоксальної КП(б)У, Хвильовий — до примусової ліквідації Української Комуністичної Партиї (УКП) — перебував в лавах цієї партії...“

На цьому закінчимо витяги з життєпису Миколи Хвильового, поданого О. Ганом. Правдивість даних, зокрема про приналежність Хвильового до партії українських соц.-революціонерів та спільну з мурахв'янами протибольшевицьку діяльність — полишаємо на совіті автора. Та вже з того, що оприлюднив О. Ган, недвозначно виходить, що обожнюваний ним майбутній „творець визвольної ідеології“, який покинув ним очолюваний загін, а сам утік до большевиків, щоб у чекістському загоні ловити українців, що тікають на захід — був попросту перекинчиком і зрадником свого народу. Зрадником, що заслуговував на таку кару з рук українців, яка була йому призначена і якої йому вдалося уникнути. Бодай в цьому періоді свого життя. Однак, не віримо ми О. Ганові, буцімто пізніше Хвильовий „перебував в лавах УКП“ до її „примусової ліквідації“. Твердження це дуже легко спростувати, коли пригадати дату розв'язання большевиками УКП: у цей час Микола Хвильовий був уже гру-

бою партійною, і до того ж „ортодоксальною“, рибою! Також всупереч твердженням О. Гана, після зради під Опішнею, Микола Хвильовий розпочав близкучу партійну кар'єру і в зеніті своєї слави був „своїм чоловіком“ навіть в ЦК КП(б)У — найвищій в Україні комуністичній установі.

Про діяльність Фітільова-Хвильового в „рублівському загоні“, а згодом у різних органах советської диктатури, в тому числі в органах ЧК („Чрезвичайної Комісії по борбі з контрреволюцією“) маємо відомості повніші, ніж їх подав у своїй брошурі О. Ган. Дехто з живих свідків його „революційної діяльності“ є навіть на еміграції. Але вже й того, що подав О. Ган, досить для того, щоб не дослідувати в творах Хвильового, що здебільшого мають біографічний характер, якоїсь глибшої символіки. Хвильовий був Хвильовий. І лише так маємо ми сприймати його і його творчість. От хоч би оповідання „Я“, що від нього розпочалася свого часу бурхлива літературна дискусія, про яку мова далі. Ідея цього, на жаль, популярного і популяризованого на еміграції, а по суті своїй найбільш аморальному в українській літературі оповідання — проста й недвозначна: світова комуністична революція — надусе! для неї, коли то потрібне для її користі — вбий рідну матір!*) Аматори символіки далеко не відбігли від авторового задуму, якби підставили в цьому оповіданні замість „матері“ — „Україну“...

„Революційна романтика“ Миколи Хвильового, що нею так захоплюються „хвильовісти“ — не просто собі літературний жанр, не буяння письменницької фантазії, а прибрана в літературні форми кривава дійсність, в якій розстрілювано Україну, що не хотіла стати советською. Хвильовий з патосом запевняв, що він чує, „як по нашій республіці ходить комуна, урочисто переходить... з оселі в оселю...“ Хто бачив, як то „урочисто“ ходила вона по українській землі — коментарів до цієї „романтики“ не потребує...

**

„Хвильовісти“ кажуть: зрада під Опішнею, робота в ЧК і таке інше — все це: гріхи молодості. Змужнівши і розглянувшись у тій дійсності, яку він сам творив, Микола Хвильовий жахнувся своїх помилок і направив їх, стократ окупивши свої гріхи супроти Батьківщини. Адже не хто, як він, зняв голос у своїх творах проти окупанта, кинувши клич: „Геть від Москви!“ Адже це він закликав відірвати українську культуру від російської, а взоруватись на „психологічну Европу“. Це ж він виносив у собі ідею „азіяцького ренесансу“. Значить, він — з нами, з тими, хто поборює червону Москву і хто, зберігаючи історичну тягливість, на в'язує зв'язки не з дикою північчю, а з „фав-

стівською Европою“! І коли він не побоявся все це проповідувати — він гідний того, щоб поставити його нарівні з найбільшими — Петлюрою і Коновалцем....

Так твердять „хвильовісти“. Але є воно не так. Зовсім не так.

Передусім: розглядати Хвильового, як людину і як письменника, треба в світлі тих днів, у яких він жив і писав свої памфлети. А дні ці були дуже відмінні від нинішніх.

Це був період так званої українізації (1923-1932), а właściво дерусифікації України. Цей період наші еміграційні „хвильовісти“ називають ще „українським ренесансом“. За браком місця не будемо давати тут повнішого опису тогочасної дійсності. Не будемо також дискутувати на тему: чи справді було це національне відродження чи бодай відродження культурне.

Коротко кажучи: бурхливий розвиток „національної формою і соціалістичної змістом“ української культури за тих років не був большевиками з Москви ані започаткований, ані протегованій. Все, що відбувалося тоді в Україні на „культурному фронті“ — відбувалося не з благословенства, але з вимушеної від Москви дозволу. Цей розвиток завдячував своє тривання визвольним змаганням 1918-21 років, після яких національна українська революція все ще продовжувалась — але продовжувалась уже тільки в формах духової революції. Український національний прапор повів тоді — ще не зірваний московськими большевиками — на бастіоні української культури.

Не забуваймо до того ж, що в проводі провінціяльної КП(б)У тоді стояли душою і тілом віддані ідеям світової революції — в переважній більшості бувши українські боротьбисти. Або, як кажемо ми тепер — націонал-комуністи. Що ці націонал-комуністи, які ще недавно поборювали на побоєвищах війни „петлюрівщину“, були щирі марксисти-інтернаціоналісти, які вважали, що єдино правильно є та національна політика, що саме вони її реалізують. І що ця національна політика є єдино марксівською.

І ще не забуваймо: це було саме за тих років, коли щойно розпочиналась смертельна борня в комуністичній верхівці за Ленінову спадщину і за місце на совєтському троні. Тоді, коли сам Сталін щойно наставляв своїх тетета, у які пізніше повиловлював не тільки „самоутвержених“ націонал-комуністів, але й геть усю „стару ленінську гвардію“.

У боротьбі двох культур, що точилася тоді на теренах України, явно й чимраз успішніше українська культура перемагала московську — в літературі, в театрі, образотворчому мистецтві, кіні... Досить того, що в 1930 році у

мільйоновому Харкові залишився тільки один поганенький російський журналчик „Пламя“, а натомість наплодились десятки українських різного роду журналів. Тоді Д. Донцов писав: „Потуга нового, червоного видання московського месіянізму змагала на Україні — не лише в душі мас, але і в душі самої комуністичної еліти. А за тим і в житті всі оті хвильовізми, шумськізми, розлам в Сільробі, КПЗУ, створення ВУСПП'у (чеки для української літератури) — все це зовнішні вияви внутрішнього банкрутства російської большевицької ідеї на Україні“.

От у такому сприятливому середовищі виріс тоді, наприклад, проф. Волобуев. Давши науково обґрунтовану аналізу економічних відносин в ССР, він прийшов до висновку, що Україна в системі Советського Союзу — колоніальна країна, і що єдиним рятунком для неї є вихід з цього „союзу“. Волобуев був комуністом, але до подібних висновків хіба ж один він тоді прийшов?

Для чого все це пригадуємо?

Для того, щоб ввести читача в тогочасну суспільно-політичну атмосферу, в якій жив і писав свої твори Микола Хвильовий. Для того, щоб змогти оцінити його, дивлячись на нього з сучасних позицій.

Обертаючись серед письменників і поетів, що з них не один був далеко вищий від нього інтелектуально, Хвильовий, як він сам себе характеризував, „здібний недоучка з романтичним складом натури“ — переїмався націоналістичними настроями та ідеями, що серед них нуртували. А проте, навіть у тому кліматі залишився ортодоксальним комуністом, звичайно, коли приймати означення „ортодоксальний“ в площині того часу. Динамічними темами його творів були тоді „загірня комуна“, до якої неминуче має прийти „голуба Савоя“ — Україна. Прийти бодай примусово. Другою основною темою його творів був протест проти міщенства, „гнилих бактерій“, що, після проголошення „нової економічної політики“ (НЕП'у), масово „облипали партію“, витісняючи звідтам „солдатів революції“ типу Хвильового. Духом такого протесту та розчарування („революція зайшла в раковину з камом“) переїняті були й інші письменники та поети-комуністи. Характеристичним щодо цього є хоч би такий уривок віршу Володимира Сосюри:

Я не знаю: хто кого мороочить,
Тільки б я нагана знову взяв
І стріляв би в кожні жирні очі,
В кожну б шляпку і манто стріляв...

Бувши спеціально протегований від ЦК партії і мавши широкі зв'язки з советськими вельможами усякої ранги, Хвильовий, звичайно, почував себе на літературному Олімпі значно певніше, як, скажімо, Володимир Гжиць-

Європи і утворення нового світового центру культури на Сході. Хвильовий цю книгу читав і, нав'язуючи до ідеї призначення пролетаріату, „візволеного з кайданів капіталу“, як комуніст, примістив цей майбутній центр у своїй „загірній комуні“.

Зрештою, всі ці три гасла в дискусії обговорювано і представлювано дуже плутано і невиразно. З одного боку — орієнтація на психологічну Європу, а з другого — „гнилий Захід з прогнилою цивілізацією“ і: „плювати нам на Європу!“, про яку сам Хвильовий не мав зеленого уявлення, бо за все своє життя побував, здається, лише раз на одному з західно-європейських курортів. Не мавши систематичної освіти, він темно уявляв собі західно-європейську культуру і лише в перекладах хаотично читав твори чужих письменників.

Літературна дискусія, започаткована Хвильовим, знайшла була розголос лише серед письменників (переважно харківських) та обмежених кіл студентства — і зовсім не мала впливу на формування визвольної ідеології, як то хочуть представити „хвильовісти“. Дещо пізніше по цій дискусії з лона журналу „Літературний Ярмарок“ виникла подібного характеру, але ще більш невиразна та плутана дискусія довкола „Зеленої Кобили“ про шляхи розвитку української літератури. Започаткував її письменник Юрій Яновський.

В літературній творчості Миколи Хвильового осібне місце посідає його незакінчений роман „Вальдшнепи“. Не будемо переказувати тут зміст цієї хворобливої повісті з її нереальними героями. Скажемо лише, що в ній Хвильовий досягнув вершка свого становлення, як націонал-комуніст, а одночасно допустився найбільшого „ухилу“ супроти нового напрямку „генеральної лінії партії“. Досить того, що за словами одного з персонажів цієї повісті, компартія перетворюється на звичайного собі „собирателя землі руської“.

Жовтнева большевицька революція з її кривавою „романтикою“ та привабливими гаслами скінчилася. Сталін щораз тугіше закручував шруби, що здержують від розвалу совєтську імперію. А проте, хоч у ці роки українські письменники-націоналісти (В. Гжицький — „Чорне озеро“, Антоненко-Давидович — „Землею українською“ та ін.) мали мужність випустити в світ безперечно націоналістичні духом, значно вартісніші під оглядом мистецьким і глибші під оглядом змістовим твори — „Вальдшнепи“ підносяться у нас на еміграції попід небеса, а про ці твори замовчують...

С. Николишин у своїй брошурі „Культурна політика большевиків“ дав глибоку аналізу періоду, в якому виступав Хвильовий. Про „Вальдшнепи“ він пише: „Що оцінка ситуації Хвильовим була в основному правильна, бачи-

мо сьогодні. Вона справді дуже нагадує троцькізм, але це не значить, що Хвильовий копіював Троцького. Жид Троцький лишився інтернаціоналістом, Хвильовий став — націоналістом...“

Погоджуємося з С. Николишиним, що оцінка, дана Хвильовим ситуації, дуже нагадує троцькізм. Але рішуче не погоджуємося з тим, що Хвильовий, перейшовши еволюцію від політкома та чекіста до письменника націонал-комуніста, справді став українським націоналістом. Ним він не став. З Савла Хвильового не вийшов і не міг вийти Павло Хвильовий...

І от настав рік, коли Москва, де вже твердо засів на престолі Сталін, пішла широким наступом на українське селянство. Як найдешкульнішу зброю проти непокірного українського хлібороба, що не хотів піти в колгоспне рабство, вона застосувала голод. Страхіття 1933 року відомі тепер цілому світові.

Рівночасно з цим почалося масове винищування українських „буржуазних націоналістів“. Ефемерії, в яких марили „загірньою комуною“ українські націонал-комуністи, розвіялись димом. Ворог з півночі облягав Україну. За винищуваннями протягом років „петлюрівцями“ прийшла черга на націонал-комуністів і всякого роду збоченців від визначеного Політбюром „битого шляху до комунізму“. Зарештували найближчого друга Хвильового — голову ВАПЛІТЕ Ялового. І тоді „солдат революції“ Микола Хвильовий, розуміючи, що зближається і його неминуча загибель — пустив собі кулю в скроню.

Незадовго до самогубства Хвильовий виїхав був на лікування до Австрії. Дехто припускає, що ГПУ хотіло в такий спосіб позбутись його. Але з санаторію вислав він покаянного листа до редакції газети „Комуніст“ в Харкові. О. Ганові, адораторові письменника, можна вірити, коли він пише, що в цьому листі „місцями пробивались ширі почуття“. Так, цей лист, написаний з європейського безпечного закутка, не міг бути силуваний. В ньому Хвильовий кається і визнає, що втягав компартію в „невигідну зделку“ з українським націоналізмом і заявляє, що „носієм... психологічної Європи є сама комуністична партія“. А вкінці просить пробачення у всіх тих товаришів, з якими провадив дискусію.

„Москва слізам не вірить...“ Підозріла й мстива, вона нищить своїх власних дітей і вихованців, коли вони бодай і найменшому „згрішать“ супроти неї. Микола Хвильовий по-своєму служив комуністичному Молохові, але „гріхом“ його було те, що він, крім Молоха, бачив ще у „загірній комуні“ свою „Голубу Савою“... Він умер і тепер „хвильовісти“ творять про нього міт.

В Україні недолуті парості націонал-кому-

До джерел державницької думки

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА про НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРОВІД

Д. Донцов

Епохальне значення для України філософії Григорія Сковороди зрозуміємо лише тоді, коли, бодай вкінці, усвідомимо собі дух його часу, дух доби кінця ХVІІІ століття в Европі. Воно наука Сковороди йшла відрізком з духом тієї доби, доби натиску воявничого матеріалізму.

ХVІІІ століття, особливо його друга половина, був віком т.зв. енциклопедистів, віком Вольтера і Руссо. Іх ідеям головно завдачувати треба, що сучасний світ став одним великим домом божевільних. Філософія Вольтера і Руссо та їх численних учнів і товаришів проголосила першество людського над Божим; твори над Творцем; проголосила оманність всього духовного, єдину реальність матеріального, намацального, доступного тілесним зміслам. Розум людський поставлено над Божественною мудростю, над ту мудростю, якою тримаються і лад всесвіту і лад в людських спільнотах і лад в людській душі, де наївє совість. Замість цієї мудrosti філософія ХVІІІ століття поставила на найвищий щабель "суворений людський розум", який присвоїв собі право красти й неперекраювати все в суспільстві, в законах поведінки одиниці, без уваги на незмінні закони космосу. Замість постулату — "да буде воля Твої", матеріалізм поставив волю людини, волю обмеженого людського розуму. А на місце заповідей Божих — право інчим необмежених людських інстинктів. Руссо голосив, що людина сама в собі є добра, родиться безгрешною. Аби лиши суспільство її своїми недотепними правилами, свою честолюбією дисципліною не псуvalо. Коли ж людина зіпсується, зледакче, то — за наукою Руссо — ніколи не винна вона, лише середовище: родина, суспільство, держава, взагалі "обставини". Іншими словами — людина за свої вчинки не відповідає, має право робити, що хоче, не повинна мати над собою ніякої дисципліни, ніяких зобов'язую-

чих правил, які стримували її в егоїстичних цілях або просто забаганках чи примахах.

Так зване людське щастя стало для матеріаліста щастям фізичного добробуту, щастям насолоди тілесного Я, гонитвою за вигодою, комфортом і забавою — *panem et circenses*. Відповідальність перед совістю, перед законами Божими, почуття чести, обов'язку — все було скасоване філософією того століття. А без почуття цієї відповідальності гинула внутрішня дисципліна людини, і — що за тим неминуче йде — в людських спільнотах. Люди оберталися або в худобу або в звірів. Для худоби потрібний пастир з дрюком, пси і колективний загін, шона. Для звірів — домінатор приборкувати револьвером. Це якраз той стан, до якого приходить суспільство т.зв. цивілізованих країн нашого століття, яких хрищеними батьками були Вольтер і Руссо, а згодом Маркс. Є це стан або т.зв. демократичної свободи, організованої анархії або — тоталітарна тиранія.

Початки цієї еволюції були заложені, власне, у віці, в якім жив і діяв Сковорода. І це свідчить про величезну вітальну силу українського народу, що якраз в той час, коли європейські країни вступили на шлях крайнього матеріалізму, Україна видала Сковороду. Вже тоді виступив він з розторочуючою критикою матеріалістичної доктрини; вилинув на духовий розвій України ХІХ століття, надихнувшись між іншими і Шевченком. Відомо, як цей останній, ще хлопцем, з рукописних записків, схованіх у бур'яні, — "списував Сковороду". До поеми "Сон" мотто: "Дух істини, его же мир не може прятати, яке не видить его, нижче знаєт его" — з Євангелія Іоанна. Та навіяні ці слова, мабуть, не тільки апостолом, а паневіне і Сковородою, з його засадою "плоть пічто же, Дух животворить".

Вірші Сковороди тішилися в його часи популярністю, іх знали по панських дворах, іх співали лірники. Два з них вірші переробив Котляревський в "Натації Полтавці". Мала наука Сковороди вплив на Квітку, на Куліша. Сковорода приготував ґрунт для заснування університету на Слобожанщині, в Харкові. Серед перших поміщиків Слобожанщини, які підписали шістсот двадцять тисяч карбованців на фундацію Харківського університету, були або учні, або добре знайомі й приятелі Сковороди. Як пише Костомаров, про Сковороду знову кожний письменний українець в ті часи. А коли він помер, на всім просторі від Києва аж до Острогозька на Слобожанщині, в багатьох домах висели його портрети.

Хто такий був Григорій Сковорода?

Він був мандрований філософ, син козака з Лубенщини, родився 1722, помер 1794. Зростав, коли на Україні жили ще живі свідки шведчини, Полтавської битви, гетьманування Мазепи. Жив у часи, коли ще гетьманував Данило Апостол і Кирило Розумовський; коли Україна

нізму — давно вже витереблені. Вони були приречені на загибель ще тоді, коли московські большевики, здобувши з допомогою затонських, коцюбинських, мазуренків і таранів владу в Україні, твердо її за собою закріпили. Останні могікани націонал-комунізму згинули разом з Хвильовим і Скрипником. Але на еміграції, в затишку редакційних кабінетів, він ще подекуди жевріє...

*) „Я — романтика”. — „... Вона мовчала... Тоді я у млості, скопленій пожаром якоїсь неможливої радості, закинув руки своєї матері і притиснув її голову до своїх грудей. Потім підвів мавзера і натиснув спуск на скроню. Як зрізаний колос, похилилась вона на мене...”

**) „Велика російська література, — писав Хвильовий, — є перш за все література пессимістична, віршіше пасивно-песимістична... Російський пасивний пессимізм виховав кадри „зайвих людей”, попросту кажучи, паразитів, „мрійників”, „людей без певних занять”, „скіглій” ...”

мала ще власний уряд, власний устрій, власну армію, закони і власну Києво-Могилянську Академію, в якій Сковорода виховувався і вчився. Рано почав подорожувати по Україні, по Польщі, Угорщині, Німеччині, Італії, студіювати богословію і філософію. До Московщини не тягло його. Повернувшись на Україну, викладає в Харківській Колегії, навчаючи етики шляхетських дітей. Потім став мандрівником-вчителем. Навчав по школах, в палацах і в хатах, на насіках і хуторах, в монастирях, на базарах, на цвинтарях, на дорогах. Писав науково-філософічні трактати, вірші, притчі, байки.

Не думаю тут викласти всю науку Сковороди. Застановлюється над її одною частиною, над тою, що стоять у зв'язку з життям людської спільноти. Зулилося на соціологічних теоріях нашого філософа, бо є вони начасні тепер, коли духовна гангрена, що зародилася в віці Сковороди, загрожує смертю нашій цивілізації.

Проповідував він свої науки не як якийсь відірваний від життя своєї країни теоретик, інтернаціоналіст чи космополіт, а як людина, що часто в своїх творах сповідається у своїй гарячій любові до рідної країни, в якій хотів би жити її вмерти, в любові до її будівничих і великих людей, а особливо — до "мужа ізбранина, вольності отця і героя Богдана", Хмельницького.

Сковорода вчив, що помилляється матеріаліст, який думає, що існує лише світ видимий, сприйманий нашими зmysлами. Опірч нього, існує ще світ невидимий. І якраз в цім невидимім світі криється **затасена величенська сила, яка двигає все видиме**. Сковорода пише: "Розкладай перед сліпим усе, що хочеш і скільки хочеш, — все те для нього пусте. Він може тільки намацати щось а без дотику нічого не розуміє. Скільки разів чуємо ми про повітря. Скільки разів чуємо про воду і про дух. Чи не на повітря спираються птахи? Воно твердше піж за лізо, однаке кожний скоріше спостереже дерев'яну стіну. А повітря уважає за порожнечу. Чому? Тому, що його не можна так легко сприйняти зmysлами. Стіну скоріше намацаєш, скоріше спостережеш різні барви. А повітря безбарвне та кріпче від каміння й зализа; а так потрібне, що дихнути без нього не можна... Так ми слабшу річ беремо за більшу дійсну. Чому? Тому, що стіна грубша й густіша нашим очам бовваніє, як уже сказано, а повітря більш укрите і, здається, ніби в нім зовсім немає сили. Хоч воло жепе кораблі, каламутить море, ламає дерева, крушить гори, всюди проникає і все з'їдає, саме липаючись цілим. Бачиш не такою природою є, як ти вважаєш! В ній якраз те сильніше, що менш показнене. А коли щось вже так сковалося, що пінякими зmysлами намацати його не можна, то в тім і є найбільша сила".

Коли повітря "за ніщо масимо, за ніби не існує" в природі, хоч воно шумить, громить, тріщить, — то як можемо признати те, що очищено від усікої речової грязі, затасене від наших зmysлів, вільне від всяких шумів, тріскув і змін, у вічнім спокою і в спокійній вічності блаженно пробуває". Це "щось" зве Сковорода Духом Божим. В нім вся сила — не в "зовнішній видимості". Від нього її сила наша душевна, сила людини і — сила суспільств.

Сковорода бере за приклад колос. Що є колос? —

"Чи стебло, солома? Ні! Не вони є колосом.

Що ж є колос? Колос є сама та заложена Богом сила, в якій заключені — і стебло з соломою і ость з половою. Це все укрите в зерні і весною виходить з нього, перемінившись свою ветху жовту одіж на зелену. Але ця сила зерна — невидима. Вона діє тоді, коли вже гнила на пім зовнішність, — діє вона, та сила, не мертвa земля".

Такою ж невидимою силою є сила невидимого Бога, "який діє тайною свою десницею". Велике виростає з нічого — "тому не називай малим те, з чого родиться величне. Маленька щілина в кораблі впускає до середини небезпечну течію. Не думай, що невидне є бессиле. Тільки прості люди уважають за існуюче лише те, що можна взяти в кулак. Бомба небезпечна не чавуном (усім видимим), а порохом її укритим у поросі вогнем. Все невидиме сильніше від усього видимого і від невидимого залежить видиме".

Невидима "думка рухає і керує тілом". Язык — це "видима тінь, це ніби будильник, що дзвонить, сама ж пружина, яка це робить, сама суть — це думка. Думка — це невидима голова язика, корінь тілу. Думка — неослабна пружина, безперервний рух. Поглянь на слабосиле соторіння — людину. Вона водить ведмедів і слонів. Погляньте на малу скриньку з компасом і на кермо в кораблі — він править течію, а та вказує путь. Мала іскра висаджує в повітря міські мури. З маленького зерна виходить велика яблуня. Шум легенький повітря є випущене з уст слово, то часто воно або ранить смертельно, або оживляє душу й додає їй відвагу. Невидима пружина двигає всю машину годинника".

Все оце — по плоті ніщо, але є сильне укритою в собі внутрішньою суттю. Дух животворить, душа є "мобіле перпетуум", невгавний рух. І крила — це думки, погляди, переконання. Вона або бажає чогось, або чогось уникне: бажаючи-любить, тігалочи-боїться. Коли не знає, чого бажати, а від чого тікати — мечеться в сумівах. Думки і переконання подібні до повітря, яке між стихіями невидиме, та твердше землі й силькіше води... Так і мислі сердечні невидні, ніби їх нема, але від тих думок, іскор займається пожежа. Від цього зерна залежить усього нашого життя дерево".

Назверх ці думки Сковороди — про першенство духа над матерією, невидимого над видимим, Бога над плоттю, видаються може заабстрактними, засухими. Але з них випливає ціла, незмінна актуальна наука про суспільність, про її життя, про етику, про дорожковази щодо тутешнього земного існування одиниці й цілої національної спільноти.

В кожній людині пише Сковорода, є дві натури: "Божа і плотська". Коли людина вірить, що створено її на образ і подобу Божу, то вона прагне жити і поводитися по-Божому; коли ні, то вона не надлюдиною, а надмавпою, якимсь супергорилем, без зобов'язань, без етики, стає двоногою худобою". Тоді людина кориться своїй сліпій натурі з її химерами й забаганнями. А болі з таких людей складається правдячою кастою — спільнота розкладається.

Всю свою науку зосереджує Сковорода на тій силі, якою держиться суспільність, на її провідній веретні

Серце і розум правителів народу повинні бути вільні від турбот про буденні справи, від дрібних "печалей життєсъкіх". Сковорода пише: "Скажім з сином Сірахевим: чим може умудритися той, хто тримає рапо? Його думки й розмови про бики, про ниви, про корм для худоби?... Правда, суспільство без них не населиться, але не можуть вони бути у раді, яка все в ладі тримає".

Та вже чиста катастрофа наступає для суспільства тоді, коли його провідники, думками й серцем, ириліплюються не до Божої, а до скотської своєї натури, до видимого й тлінного! Розпад суспільства наступає, коли на чолі його опиниться каста фарисеїв, обманців і лицемірів, каста людей, які дбають лише про особисте, про матеріальне, про приватну; коли в проводі знаходиться люди безхарактерні, без чести, без совісті, без голосу Божого в своїм серці, ті, які женуть за видимим, заглушуючи в собі голос невидимого. Каже Сковорода: коли стається таке, це доказ, що "правителі влізли не ка свое місце, що цілі республіки пропали через те, що правителі їх створили собі ідола з матерії. Що взялися за діло чуже їх вдачі і духу".

Людина може добре лише ту роботу робити, до якої створена Творцем. Так, як в звіринім царстві. Солодка праця, коли вона природна; коли відповідає природі, натурі, вдачі того, хто нею займається. "З якою радістю жене за зайцем хорт! Яке в нього захоплення, коли даний сигнал на полюванні! Як тішиться своєю працею бджола, яка збирає мед! За мед її вбивають, та вона певсницька в тій праці, поки живе. Солодка її як мед і солодче сota праця. Бо до неї вона вродилася. "З Богом, з природою приемна всяка праця. І навпаки, мертвою стає душа людська, яка запряжена до неприродної роботи. "Пес стереже стадо день і ніч з врожденою любов'ю і розшарнув вовка з вродженого нахилу, не зважаючи на те, що сам наражає себе на неbezпеку бути розшарнаним хлітаками. Ні кінь, ні свиня не зраблять цього, бо не мають до того природи." Нахил, охота, природа, сила Божа — це те саме в розумінні Сковороди. Тому гине людське стадо, людська спільнота, коли її охоронцями і пастирями стають люди не з душою вартового зубатого пса, а з вдачею барана, або свині. З такою "елітою" хутко розкрадають ті спільноти драпіжні вовки. І то незалежно від того, які епісоколетні гасла й програми мають оті "барани" чи "свині" в ролі вождів народу. Незалежно від того, як ліплять між собою "об'єднання".

На вершинах суспільної гієрархії, як і на низинах, мають знайтися люди, які займаються б "срідним" своїй натурі ділом. Коли ж хто опинився на місці, не маючи відповідної до того душі, - терпить суспільство. "Памонинав я про це", - пише Сковорода, - юнаків, щоб забагнули свою природу", свої нахили, вдачу, поки візьмуться до чогось. "Шкода, що батьки заздалегідь не закарбують цього на серцях своїх синів. Звідки буде нераз, що військовий відділ провадить той, хто повинен би сидіти в оркестрі". Нахил до звання, праці, діла — не можна здобути "ні куплею, ні просльбою, ні насильством", бо це "дар Духа Святого". Наприклад,

дар проповідника або трибуна. Його мав Сократ. "А коли таких промовців не стало в Атенах, тоді джерело, що напувало суспільний сад, джерело мудрості занаскудило стадо свиней. Повсталі зборища філософуючих мавці, які, крім маски, крім філософської епанчії й бороди, не мали в собі того, що є суттєве справжньою мудрості." Вони розкляли юнацтво атенське. Із таким фальшивим вождям духовим не йшло про хосен для суспільства в їх праці, лише для себе самих. Коли такі проповідники, або провідники дістають віжки в руки і сідають на козли, - тоді з богоопошани виходить лицемірство і забобон: з правління — тиранія; з справедливості і правосуддя — грабунок; з воєнної штуки — плюндрування й насильство; з науки — знаряд злоби".

Чи треба далеко шукати в сучаснім світі, щоб побачити на трибунах провідників політичних, церковних, пресових, мистецьких та інших — лицемірів, тиранів або отих "філософуючих мавів". Які думають лише про користь для себе, не для загалу. Які служать не нації, ні Церкві, ні великому мистецтву, а лише власній крамнищі. Їхні відрізняються на провідницькі трибуни насильством, обманом, підхлібством або куплею. Яких вабить тільки зовнішній блик, зв'язані з тим чи іншим званням, або доходи чи матеріальні користі. Чи ж не перед такими провідниками, яких вилемію Сковорода, — перестерігає Івангелія? Пере такими, що бунтуються публічно відданою шаною; що люблять перші місця на бенкетах та щоб на зборах їх величали як учителів. Чи ж не з таких провідників виходять Каїфи та Юди? Для останнього павіті праця апостольства стала джерелом особистого збагачення. Сковорода встановлює твердий закон, що "гонити в якімсь занятті чи уряді за доходами — це нехібний знак несрідності", невідповідної вдачі, психічної нездатності людини, яка віряла на непалежне її становище, на трибуну, на уряд, що його своєю особою поганить і безчестить.

У збірноті з такими провідниками все йде догори дном. Пише Сковорода: "Без смаку їжа, без керма, корабель, без глузду балачка, без природи діло, без Бога життя — це те саме, що будувати, не вимірювати, не скроївши — шити, без такту танцювати... Нехай юзк буде кухарем, ведмідь — різником, а лошак під вершинником. Це діло чесне. Коли ж вовк грає на соцілку, ведмідь танцує, а лошак (як пес) носить поноску, не можна не сміятися... Тільки ж коли став вовк паствуходом, ведмідем ченцем, а лошак радником, — це вже не жарт, а біда." Це вже суспільний баляган, початок розкладу збірноти. Ілюстрації Сковороди можна продовжувати досჯочу: не жарт, а біда, коли аферист стає шефом партії, "директор" сільської коперативи — політичним ідеологом, або священиком — той, що "правом і міром" громадить гропні на купівлі четвертої чи п'ятої кам'яниці для себе.

Сковорода притчує байку про кота, який ловив рибу для всіх котів в околиці, але для нього була це му' смертна — думати не міг про човен та воду, хоч і я бив рибоу. Звідси повстала приказка: "Кіт любить ри"

та єди бойтися". Це нещастя, каже Сковорода, спадає на всіх ловців, які люблять не саме діло, а доходи з цього й вигоди. Такий кіт, річ ясна, не природній ловець - "бо природньому ловцеві більше насолоди справжують самі ловці, ніж поставлений на стіл смажений зайць... Той тільки може успішно й добре робити вибрале діло, у кого ні втрата доходів, ні нужда, хула, ні переслідування не можуть вгасити його любові до діла".

В цих прекрасних словах Сковороди - влучна відповідь усім "книжникам та садукеям", що закидають меші проповіді абстрактного, незалежного від мети, — "тону для тону", "сили для сили". Нпр., великий воєвода мусить "абстрактно" бути розкоханим у війні (якої може в дану хвилину й нема), борець за великий ідеал - мусить вродитися закоханим не в спокою і в ідилії, а в змагу і боротьбі. Хто ж мріє про смаженого зайця, "про чревоугоді", не про лови, той здібній лише або, махаючи хвостом, вижебрувати того зайця у ловця, - або облизуватися, коли заїдають того зайця ловці.... Як з тим зайцем, так напр. і з ідеалом державності.

Фальшиві провідники сидять на своїх кріслах вождівських так довго, як перед ними лежить "засмажений зайць". Нужда або брак комфорту змушає їх кидати свої крісла і продавати себе кому будь, навіть ворогам свого народу. Тому перші ж переслідування ломлять їх. Тому з тих фальшивих вождів повстають перекинчики. Як орел створений до лету, а гадюка, щоб плаzuвати, так і люди: одне - до одного діла, друге - до другого. Це вже Богом заложене в їх природі. Цю природу треба вміти розізнавати. Зануркою справжньої провідної касті не є її вибір більшістю, а вдача її членів, створених до проводу.

Каже Сковорода: "Коли хлопчик зробив іграшку, волове ярмо, накладаючи його цуцикам або котятам, це зроджує в нім нахил хліборобської душі. Коли припояє ю шаблю - нахил до воєнного ремесла. Коли цікавиться божественими співами, заглядає в святі книги, - це нахил до Богословія. Треба лише пізннати свої нахили: хто до чого рожденний. Ліпше бути природним котом, ніж з ослячию природою-львом". Осел, що вбрався в шкіру льва - з вибору чи нахабства - царем не стане.

Не треба думати, що кожний може виконувати кожну функцію, кожне діло в суспільстві. Як в годиннику - стрілка не може бути коліщатком, ні коліщатко стрілкою, як в людському організмі не може ніс сповнюти функції уха, а кишki чи шлунок - сповнюти функції мозку. "Бог, - пише Сковорода, - подібний до багатого водограва. Над водограєм напис: "Нерівна всім рівність". Ляготься з різних рур різні течії в ріжкні дзбанки, що стоять довкола фонтані. Менший дзбанок менше має, та в тім рівній більшому, що рівно с повний. І що є глупіше, як рівна рівність, яку даремно намагаються ввести в світ дурні". Не спинайся до того, що не дано тобі природою. "Хто рожденний воїном, дерзай і збройся: з природою (внутрішнім до цього діла нахилом) хутко навчишся. Борони хліборобів і куцив (борони націю) від розшибак та від зовнішніх пеприятелів... Що є солодше природньому воїнові, як воїнське

діло? Помстити кривду, боронити безоборонну, страждачу невинність, боронити правду - основу суспільства" - найприємніше для нього діло. "З Богом йому легко буде зносити голод, спрагу, холод, спеку, бессоність, криваві рани і самий страх смертний". Правдивому воїнові замислення до воїнського звання робить всі недогоди його приемницями в сто разів від рангів і доходів його звання. "Рангу носити може кожний, але дійсне діло робить єдино той, хто природний. Діло і без ранги є ділом, та ранга без діла — ніщо, а діло без Бога". Воллес - віцепрезидентом, Ар. Гісс - дипломатом, Винниченко — прем'єром, — ось що розвалює спільноту.

Правда, діла можна навчитися. Але до досконалості наука доведе тільки "срідності", тільки вже заложений самою природою до чогось нахил. "Коли його нема, що поможе наука? Ітака можна навчити літати, але не чепераху. Орла зараз навчиш позирати на сонце, але не сову. Оленя легко привабити птиц з чистих нагірних потоків, але не венра". Природи не зміши! Можна тільки допомагати: "Тільки її не заважати... відгортай перешкоди... Яблуні не вчи родити яблука, лише відгороди її від свині". Скільки-то "яблунь" погинуло на Україні коли їх почали илекати не природні власники, а рівняні свині!

Хто хоче взяти на плече якесь діло, тим більше діло відповідальне, мусить наперед збагнути свою природу. Берись за діло тільки тоді, коли не порожнє славолюбство, не шукання користі, тільки сам Господь кличе тебе вродженою до цього діла любов'ю, -каже Сковорода. Хто одержимий нею, той не зважає ні на які перешкоди та наруги, - немов гірський потік, або полум'я, тим сильніше рветься він через усі перешкоди до своєї мети.

Так само з другим званням - бути провідником Богової правди, священиком. До такого каже Сковорода: "Стережися сріблолюбства! Який ти мені богослов, коли сріблолюбець?". Коли хочеш чим уславитися, будь по суті тим! Що розтіває всяке діло, всяке звання? Несродність! Хто нівечить і мертвить науки і мистецтва? Несродність! Хто збезчестив чин священичий і чернечий? Несродність! Вона всякому ділу яд і убивця... "Учителю, іду за тобою! -Не ходи!... Не досить, що ти розумний і вчений. Мусин любити своє діло, не одходи од цього".

Погоня за грошем, яка опанувала наш світ і вбila всякий ідеалізм, характерність, - справді, як передбачав Сковорода, засушила, змертвічіла в нашу добу науку, мистецтво (театр, мальство, музичну), культуру, на високі політичні катедри посадила блазнів, туманів збо зрадників.

"Серце -, це безодня думок. А думки- це зерна і джерело вчинкам. Де скорумоване серце, там ведуть вожді свою спільноту в правдиву безодню упадку й руїни. Хто кличе в лісі й саді солов'їв і дроздів, на поля жайворонків, а жаб в воді й багно? Хто тягне до магнету сталъ? Хто здіймає вгору тремтяче полум'я? Це — Бог! Треба коритися його законам. З жаби ніколи не вийде солов'я,

ні з черепахи або гадюки — орла. Не вийде з бізнесмена воєначальник, ні з злодія — судя, ні з чревоугодника і грошолюба — чернець. “Пізнавай свою породу: ти є кін'я. Вези їздця! Чи ти віл? — Носи ярмо! Чи ти хорт? — Лови зайця! Все добре на своїм місці”. І все зло не на своїм. Де наступає маскарада, про яку говорить Сковорода, суспільність дегенерує.

Який сенс того розумування? Той, що Сковорода картає маскараду в суспільному житті. Особливо странна й шкідлива була ця маскарада, коли нею займалися правителі нації. Ціле божевілья сучасного світу є в тім, що на командних становищах сидять люди, до того природою не покликані; яких богом, ідолом є матерія. Скільки бачимо ми на цих становищах — як виражався Сковорода — осіл у львівських шкірах! В ролі вождів — бізнесменів і спекулянтів! В ролі проповідників слова Божого — грошолюбів! В ролі вихователів молоді — тих, що її розтілюють огидною літературою, повною звеличення скотин в людині! В ролі журналістів — трусів, які запобігають ласки слуг диявола та їх організацій зі страху стратити гроші за оголошення! Скільки черепах і гадів на становищах, що їх колись займали орли! Скільки таких, які слова “переконання”, “ідеал”, “засади”, — беруть в знаки наведення перестарілі забобони! Скільки письменників, які проповідують, як взірець, ідеали людського ілаза, т. зв. “малої людини”, людини дрібних пристрастей і дрібної душі! Скільки демагогів, які трусливо східляють юрбі, має так, як ніхто ніколи не східляв царям! Які кричать про потребу миру за всяку ціну, хоч би за ціну смерті або рабства мільйонів! Які — поставлені на чоло нації — дбають не про її добро, не про свободу, а про свій інтерес і спокій нинішнього дня.

Як нема “срідності”, то всі трибуни, всі кадри — політичні, церковні, пресові, мистецькі, театральні — поробилися крамничками, де робиться інтереси — особисті, чи якоєві кліки, коли на них, на тих трибунах засіли осіл у львівських шкірах, обо черепахи, яким заманулося стати орлами. Вони увірували в матерію, у всесильну потугу гроша, в число, в танки, в атомову бомбу або в диктаторську палку. Не тямлять, що — як вчив Сковорода — там, де вмирає дух, розкладається найсильніше фізичне тіло. Там в ненотрібний свисток паперу обертається гріш, там падають твердині, розсипаються мрії, розвалюються царства.

Такі провідники — це люди, в яких згас всякий ідеалізм, умер дух. Це ті, казав Сковорода, “мавни чеснотливі”, “по обличчю святі, по серцю всіх беззаконні”. Це ті, які над усе цініть срібло й зовнішню пошану; радіють з сусідської біди, в доходах бачать благочесті, щодня цінують заповіді Божії, а за конійку продають їх, — каже Сковорода. “Це нетопирі, які не вибрали між правим і лівим шляхом, ні мужеська, ні женського роду. Ні теплі, ні студені, ні пес, ні видра. Беззаконники від них бокують, бо носять вони маску святої; месні відкидають їх, бо бачать їх дійсне лице. Любизають, як друг, продають, як Юда. Нетопирі, що волють тьму від світла.”

Вожді цього роду легко стають жертвою обману в

політиці. Через те, що глядять на зовнішнє, на слова облудної пропаганди, не на те, що за тими словами укрите. Я вже раз цитував цей уступ Сковороди: “Тетервак бачить сітку, а в сітці йжу... Чи справді він щось бачить?” Він бачить тільки видиме, тільки несуттєві речі”, а голови й серця не бачить. Де ж цього діла голова? Це — серце ловця, в тілі його, укритім за кущем. Тетервак... дивлячись, не бачить, має тілесні очі, та сліне серце... Бо серце зриться серцем. Лише той збачиться від націсти, хто дивиться не на зверхнє, а на суть справи... Папав тетервак на йжу, чи бачить це? Як не бачить? Це і свиня бачить. І падає жертвою своєї жадності й хитрості ловця.”

Скільки політиків і вождів наших впали жертвою, як той тетервак, московського ловця, що зваблював їх своюю приманливою “їжею”; голосними деклараціями про Українізацію, про соціальну справедливість, загальний мир, братерство народів! Скільки є ідей нині політиків Заходу, а з ними скільки мільйонів обдурених і сліпих з пароду, які, як той недотепний тетервак, падають жертвою примітивної хитrosti московського ловця.

Чому це стається? Тому, що модерні вожді виховуються в житті і в школах у науці матеріалізму, тому, що беруть за дійсне тільки зовнішнє, тільки видиме, тільки намацальне. Тому, що не бачать за фразами і словесними припадами невидиме, сковане за лаштунками обличчя диявола. Каже Сковорода: “прозріть у всікім ділі духа, що в нім гніздиться — чи він благ, чи зол. Не судіть по лиці...” Часто-густо під ангольською маскою криється обличчя катана.

Люди, що бачать тільки видиме, не лише дають себе легко одурити, вони нездібні поклонитися нічому великому, ніякому, ще не здійсненому ідеалу, ні прямувати до нього, бо своїми тілесними змислами не можуть. ні його побачити, ні обмацати. Згадує Сковорода тих жідів, що їх водив пустинею Мойсея в обіцяну землю. Голота реметувала: “Що та за земля обіцянна? Як може бут та чого не можна бачити? Це ж байка! Лише погинемо всі в боях. Не хочемо цього! Де це водиться, щоб щось було, та ще й сильно, чого не бачиш? Дай нам вернутися в нашу стару землю (цеобто в рабство єгипетське)”.

Було їх 600 тисяч тих, що в спілоті своїй нарікали і їх зве Сковорода — “щістьсот тисяч дурнів”. Хто не вірить в реальність, в здійсність невидимого, тогб, чого ще нема, той не повірить в жадний ідеал. Той не змагатиметься за нього. Залежи волітиме сидіти тихо, не рипатися й сконати в крайній неволі. “Вся сила в Богі, не у зовнішній видимості” — пише Сковорода. Хто з Богом, лише той має віру, кінечну для чинів, бо віра — це невість невидимого, ще неіснуючого, так немов би воно було вже видимим, існуючим. Там, де серце людини відвертається від Творця і падин поклоняється матерії, стає воно дурним, тратить ідеалізм, исус все своє окруженні — вчити Сковороду.

Він вчить більше! Вчить, що вся наша цивілізація йде до загибелі, бо пішла фальшивою, неправою доро-

гою; до опанування матерії, до культу матеріального добробуту, комфорту, вигоди, — забуваючи про племання духа й про упіягетнення душі. Пише: “Я не раз сам дивуюся, що ми в старіших справах занадто цікаві, дбайливі й проникливі; змірили море, землю, небо, вдерлися в надра землі, шукаючи металів, розмежували плянети, дошукалися на місяці гір... знайшли... світів незчисленне множество, будуємо дивовижні машини, засинаємо безодні... що десь, то нові досвіди — подивугідні винаходи. Боже май! Чого лише ми не вміємо! ... Але при всім тім, бракує нам щось велике”. Чим більше тих поступів науки, “тим більше налить наше серце голод і спрага... Це тому, що всі ті науки є лише служнички при своїй інані, хвіст при голові, без якої весь тулууб не існує. Лише до неспокою, до великих бід це провадить, коли наше серце узброяється цими рабинями без їх пані. Без неї, як корабель без керманича. Тому й опановуємо матерії, та серце наше даемо тій матерії обернути її раба”.

Для цивілізації, яка забула Бога, всі винаходи будуть ножем в руках Чінгісхана або божевільного. “Що дасть тонка наука без благого серця? Хіба що стане знайдом злоби, мечем в руках біснуватого, або крилами і рогами у свині...” Ці слова написані нашим філософом двіста літ тому, а звучать так, неначе їх написано сьогодні! Коли весь т. зв. матеріальний “прогрес” — спричинює інтелектуальний, моральний і фізичний регрес людськості.

Матеріалістична цивілізація — каже наш філософ — обернула людей або в скотів, або в звірів. Не знають вони внутрішньої дисципліни, власної совісти, чи Божого слова. А там, де нема дисципліни внутрішньої, неминуче приходить дисципліна зовнішня, дрюк диктатора. Коли хто дерзає без Бога навчати або навчитися, хай пам'ятає приказку: “Вовка — в плуг, а він — в луг”. “Доки перстень висить в нізді свині, доти не ріє” Війми — і паки безобразить землю.” Цей перстень — це не виховання, не наука, це — муштра. Хто саможитно не підлягає дисципліні, не робить того, що потрібно, на той історія знаходить дисципліну ззовні. Народи, які розледачилися, розніжилися, стратили охоту до праці, до зусилля, до війни, до власної оборони, — до ризика і героїзму, — звичайно падали жертвою варвара-завойовника, може менш культурного, та більш твердого, більш здисциплінованого, менш розніженого комфортом, менш розледачілого. Так було з старими цивілізаціями, з Вавилоном, з Персією, з Грецією, з Римом. Так може бути й тепер.

Каже Сковорода, що Божий закон, Божка премудрість — це джерело, це ті обручі, які роблять весь склад і людського і суспільного організму кріпким і свободним. Коли родина, місто чи держава збудовані на ґрунті цього закону — вони цвітуть і розвиваються. Коли ж, забувши за цей закон, людина стає звірем або скотом, тоді пічим вона від них не відрізняється — ні справедливістю, ні розумом, ні милосердям, ні “воздержанієм” — самоконтролею. Тоді нічого не виходить з

того, що вона підприємє. Тоді життя людське в суспільностях обертається в хаос.

Тоді даремне кричатимуть про добробут, про солідарність чи “просперіті”. Тоді даремне балакатимуть про патріотизм. Хто має за ідола власну кинесю і гріш, для того немає отчизни. Той не хоче Її боронити, той може її зрадити за шмат гнилої ковбаси. Тоді даремне балакатимуть про визволення, бо вони є ті коти, що люблять рибу, а бояться води; вони є ті, що якком плащуть про визволення рідної країни, проклинаючи або плюгаючи тих, які за ту країну йдуть в огонь і воду. Тоді даремно кличути в землю обіцяну, землю свободи. Бо спокійне життя, або хоч би неволя під чужим тираном, миліша ім, ніж блукання по пустині, ніж боротьба за свободу. Во адурюючи тіло, матерію, стративши віру в Бога, — стратили віру і в речі далекі й невидимі, в ідеали. Тоді даремне будують твердині, танки й літаки, бо розсиплетесь це все, де не ставлять честь над бізнес, патріотизм над гріш, війну над ієзолю. Тоді даремне вбиратися в пишні шати народніх воїдів, в мантії королівські, або в священичі ризи, або в суддівську тогу, — все це буде лише маска, форма без суті, тіло, від якого віддаєтів дух. Все це буде тільки жалюгідна маскарада блазнів, які не стримують спільноти від загибелі. Шіцо бо є плоть, не животворена духом. Еліта, від якої відлетів Божий Дух, падає нераз із спільнотою.

Пише Сковорода: установи, видимі підпори держави. Її правителі — це “невидимих ізвіщеніє”. Не однострої і зброя воїна становлять силу армії, а “безстрашність, хоробрість його, дух воїна”. Про велич храму ришає “не цегла, вапно, залізо, пісок чи вода, а мистецтво творця”, його будівничого, задум останнього. Все тримається творчою енергією, духом проводу. “Хочеш бути царем? Нашо ж тобі вінець, скинетр, гвардія? Це — тінь, масло — майже ж серце царське!” Завжди невидиме, нематеріальне тримає вкупні і при життю видиме, матеріальне.

Нище Сковорода, що хто не думає про Вище, “не мислить горячо”, того “серце хамське”, яке “любомудрствус”, цебто філософує тільки про черево. Під таким проводом, під проводом таких любомудрів з хамським серцем, обертається людська спільнота в євангельське “стадо свиное”, в яке вселилися біси і яке потонуло, викинувшись з кручин у воду. “Серце земне преображене нас в різні нечисті звірі і скоті”. Кожний з тим, чиє серце в нім, чий в нім дух. Каже Сковорода, що коли перейшла в сталі магнетна сила, тоді стала стає справжнім магнетом. Рута ж рутою перестала бути, як лише з неї спирт і силу вивести, бо це серце і суть трави.

Така була філософія, життева мудрість, якої навчав Сковорода. Навчав про примат духа, серця, внутрішнього горіння над матерією, над скотською натурою в нас. Проповідував примат ідеалізму над егоїзмом, індивідуалізму над отарністю, проповідував тверді закони Божі, надруковані в гармонії світлів небесних, в устрою людського організму, в суспільнім ладі людських збирнот, які той закон шапують. Пареншті, в голосі совісти, в наших грудях. Тим законом держиться все над зем-

лею, на землі і в нашім серцю. Без того закону приходить руїна всього. Горе нації, якої провід — замість того закону, кланяється ідолам матерії.

Смолоскип своєї науки передав наш мандрівний філософ наступним поколінням, передав Шевченкові й Гоголеві. Є це доказ життєвої сили нації, що в годину перших побідних кроків атеїстичного матеріалізму ХІІІ віку, — з проповідью духовості, примату божественного первиня в нас виступив український філософ. Виступив проти духа свого часу, підносячи нашу давню, старокиївську традицію духовості й містики нашого вічного Міста, традицію, яка ще жива була, хоч і хилилася до упадку в його часи, часи останніх днів незалежної гетьманщини. Доказом невмирущості на Україні цієї традиції, традиції шляхетності, аскетизму, був і той факт, що в епоху тріумфуючого походу атеїзму на Заході і в Росії, де народився і подавав свій перший крик пігілізм, в половині ХІІІ віку — ці традиції української духовості знову підніс Шевченко.

Дехто прирівнює проповідь українця Сковороди до науки москаля графа Льва Толстого. Подібності між вими нема. У Сковороди — життя і його наука були в згоді. У Толстого цього не було. Користуючись усіх благ земних великого пана поміщиця, він лише дія роклями або для “барського самодурства” ходив босоніж і піднерізувався мотузком; для той же реклами або й фантазії брався іноді за плауг. Не робіз того Сковорода. Всяка афектація й самореклама чужі були йому. Вибрав собі “срібне звання”, заняття, до якого тягla його природа — учителя слова Божія. Дамі Толстой робив з плебса ідола, навіть в бруді московського мужика чув запах “народа — богоносця”. Сковорода не схільлив ні убогим, ні багатим, ні мазим, ні велиможним, хоч серед останніх і мав досить приятелів. Не дозволяла йому на те його гідність. Нарешті, Толстой проповідував “непротивлення злу” сплюю, а в своїй науці про суспільство був типовим анархістом, адептом той ворожої всякої організованої силі, всікій владі — “свободи”, яка логічно кінчалася наперед анархією, а потім диктаторським дрюком. Український філософ, навпаки, був сторонником упорядкованої, гієрархічної суспільності: ненавидів отарий егалітаризм, який заперечував дорогу українцеві індігуальності; був сторонником “нерівної всім рівності”, яка єдино існує в природі і про яку я згадав в його архітеті про водограй.

А вже зовсім чужа була Сковороді ідея “непротивлення злу” сплюю. Сам писав, що коли б відчував у собі нахил до вояцького фаху, то приняв би собі шаблю і пішов битися з невірними. У своїм діялозі між архістратигом Михаїлом і Сатаною виявляє Сковорода своє становище в цій проблемі. Михаїл напався на диявола за те, що той свою “отрую ізблював на дом Божий”. Сатана відповів: “Не личить небесних воїнств архістратигу бути сварливу, но тиху, кротку”... Та Михаїл відказує: “О, змію! Зм'якшиш еси слова твої більше слей, та є вони стрілами. Не тобі розуміти, що благовременний гнів — це є любов Божія, а безвременна милють — твое серце!”... Від диявола той, хто проповідує маску

й милють тим, хто руйнує Божу правду та її храм. Гнів є правдива зброя на таких. Не байдужність, не потурання таким, не фальшиві “гуманісті”, а чинний спротив.

Еліта нації — вчив Сковорода — це не вчені фахівці, як інні думають. Ні, це — вроджені провідники, обдаровані тою вищою шляхетністю, мудростю і мужністю духа, яка зносить їх на цілу голову вище за масу, зайняту своїми буденними ділами, — і за тих фальшивих “вождів”, які вдріпалися на командні пости підішуванням до найнижчих інстинктів юроді, самі від тєї юроди ічим не відрізняються, крім сприту й хитрунства. Без касти тих вроджених проводарів, вчив Сковорода, верхівка суспільства загниває, а за нею чередою без настуха стає народ.

Ці ідеї про духову і моральну окремішність провідницької касти — задивлений у Шевченка, а значно пізніше і в Сковороду, — пропагував я в ряді книжок і статей, починаючи від статей у Л.Н. Вістнику і у “Вістнику” (“Маса і Провід”, “Партія чи Орден” і ін.) і кінчаючи книжками: “Де шукати наших традицій”, “Націоналізм”, “За який провід”, “Дух нашої давнини”, “Правда праділів великих”, “Поетка вогняних меж”, і ін.

Мушу, на жаль, призвати, що для загалу нашої інтерлігенції не тільки мое рішення проблеми провідної верстви, а й сама ця проблема майже не існує. Та не менше я твердо переконаний, що в значній мірі у Шевченка і в Сковороди знайдені й розвинені, на мій спосіб, думки на цю тему — є єдино правильні й палючо актуальні.

П. С. В справі хвороби, яка зажирає здавна нашу провідну інтелігенцію, добру статтю вмістила „Мета“ (27. 6. ц. р.). Часопис картає тих „московських людей“, які „стали кланятися московському кумирові“ — „оті всі Скрипники, Шумські, Юрки Коцюбинські, Хвильові, Винниченки і інші“... Добре сказано! Лише — в інтересі правди — треба було б до того списку доджити ще таких „московських людей“, які „поклонялися московському кумирові: А. Крушельницького, М. Рудницького і Ф. Федорцева (редакторів „Діла“), К. Студницького (голова Наук. Т-ва ім. Шевченка), М. Лозинського (віцепрезидентра Зах. України), М. Чайківського (сина письменника Андрія Чайківського) Петра Франка (сина поета), та інших.“

ПРИМІТКА РЕДАКЦІЇ

Цю статтю надіслав Вельмишановий. Автор до попереднього числа. Але число вже було змонтоване і, на жаль, довелося її вмістити з запізненням, в цьому числі

СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ

НА

ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА“

*

ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ ТА ПРИЄДНУЙТЕ
НОВИХ ПЕРЕДПЛАТИНИКІВ „ВІСНИКА“

Документът на Парижката конференция от 1856 г. е първият в света, който регулира международните превози със заложени в него принципи на международния транспорт.

AK "BIRPLIMITP" CTIAJ A OMOSNLLIEO

3 CYCLOTHIOPHOROUS HABITATS KNOWN

9, проти — 15. Тоді проф. Чубатий подав внесок: 20.000 доларів, запроектовані на репрезентації, поділити між ними порівну. А з 26.000 дол. приділили “Державному Центрові” 6.000, а УГВР — 7.000, ураховуючи перед тим видані суми. Дванадцять членів Політичної Ради проголосували за цією пропозицією, а 11 — проти неї. Отже, більшістю лише одного голосу цю пропозицію схвалили. Здавалось, що більшість мала в буті задоволена з такого рішення. Та ні. Шісля цього п. Гайвас в імені більшості склав таку заяву: “Від організації, яку я заступаю, і тих членів Політичної Ради, що солідаризуються зі мною, висловлюю протест проти такої ухвали, яка трактує однаково ДЦ і УГВР. Як протест проти такого рішення, ми залишаємо засідання УККА”. І представники “демократичного блоку” (Робітничий Союз, УРДП, СУС, УНДС, СУНД, ОДУМ, УВАН та ін.) залишили залю засідань.

Не аналізуємо формально-правної сторони такого поступування. Не читасмо моралі тим, хто вважає себе за батьків правопорядку, що його вони в емігрантській громадській практиці часто самі руйнували. Зафіксуємо тільки цей епізод, як один із багатьох у практиці неперевершених демократів. Подібну штуку вони втіяли на З'їзді ЦПУЕ в 1949 році. Тоді проф. Ветухов, коли делегати З'їзду не прийняли їхніх домагань, з невеликою групою залишив З'їзд і закликав тверити новий Союз Українців в Німеччині для поборсння ЦПУЕ. Тенер вони зробили те саме, після того, як більшість членів УККА схвалила існуючу досі практику розподілу “Народного Фонду” між ДЦ і УГВР.

Цей епізод унаочнює характер і політичну природу блоку. Чому вони це зробили? В числі 4-му “Листів до Приятелів” написано: “На жаль, є такі організації, що вважають себе вищими за інших. Це нетolerантні середовища з тоталітарними залишками. Вони живуть оманами, начеб тільки вони покликані правильно робити і тільки вони є правдивими репрезентантами України, — і тому творять “свою церкву”, “свою науку”, “свою громаду”, відокремлені від усього багатогранного суспільства.

Як у око влішив автор цієї замітки, голова УВАН в Америці! Написав наче сам про себе й про тих, що вийшли з залі засідань. Кожне потягнення їхньої гро-

мадської й політичної практики підтверджувало досі її окреслення, а вихід з УККА ще раз підкреслив, що вони живуть й живуть за правилом: “Коли не так, як ми хочемо, то будемо руйнувати, бо інакше не можемо” Тоталітаризм то, чи що інше, — залишаємо над тим думати голові УВАН і його однодумцям. Зрештою, справа не в тому, як це назвати, а в тому, що факт цієї показує, як думають і як роблять люди в організований спільноті. Опінія більшості для них не існувало й не існує. Бо вони звички вважати, що не вони — для суспільства, а суспільство — для них. “Розвинене суспільство, — твердять вони в “Листах до Приятелів” — тримається співпрацею організацій, які деговорюються, як рівна з рівною, шляхом взаємних поступок, не вважаючи себе вищою за інших партнерів. Останнім часом на американській землі довели своє вміння співпрацювати у підтримці українського державного Центру — УРДП, ОУН, СУС, СУНД, УНДС та інші”. З отакої “теорії” виникає її іхня практика: ділити, атомізувати спільноту на групи, групки, щоб потім договорюватись, консолідуватись і в тій каламуті жити — робити політику. В цій “теорії” найсуттєвішим є їхня негація спільноти, ірацею для якої тільки й можна виправдати існування і вимірюти вартість кожної організації, які постають в суспільстві. У них то навиворіт. Тому вони так постуниці 20.6. ц. р. — довели своє уміння співпрацювати у підтримці єкраїнського “Державного Центру”. Є їй друга сторона їхнього вчинку. Вона невіддільна від високої політики ДЦ в Європі, який, влізши в “непередрішенські” темиста КЦАВ’у, потребує протестів проти УККА, щоб пими відвернути увагу суспільства від його протисуспільних потгишень. Тактика та вимагає гриката дверища тут, в Америці, і цим облегчуєть здієснення політики варшаво-польської школи.

Горе з такою політикою. Клопоти з її тактикою. Тут, в Америці творці її — найбільші тоталітаристи серед своєї національної спільноти, а найбільш толерантні “демократи” супроти воротів нашої волі. Політики цієї школи до своїх говорять басом, і гримають кулаком по столі, а то й зовсім виходять із залі спільніх засідань. Перед чужими ж і ворогами вони лагідні, ввічливі й говорять благальним дитячим голоском. Така вже натура.

ДО РАДИ ДИРЕКТОРІВ УККА (в справі розподілу

1. Політична Рада УККА вдруге розглядає справу розподілу Народного Фонду між установами. Екзекутива УКК радить з суми 26-ти тисяч (кругло), які залишилися до розподілу, призначити 6 тисяч Державному Центрові, а 7 тисяч на УПА (досі з бюджету цього року згадані інституції одержали 4 тисячі Д-Центру і 3 тисячі УПА).

Таким чином 50 відсотків з суми, що є до розподілу пропонується призначити на полі-

тичні репрезентації, які досі діють неузгоднено і як видно з останнього повідомлення Українського Інформаційного Бюро від 1 травня, немає виглядів на узгіднення чи координацію.

2. Поверховий аналіз „повідомлення Контрольної Комісії“ дає підстави твердити, що з коштів Народного Фонду надзвичайно мало приділено на національно-політичні і культурні потреби української спільноти. (На

різні потреби: (українським інвалідам, високим школам, українським студентам і т. д. 2623 дол. На Дім Української Культури і НТШ 3.300 дол., разом всього 5923 дол.).

А задоволення цих потреб є першочерговим завданням Народного Фонду, яким діє спонує політична репрезентація УКК.

3. Серед платників Нац. Фонду є невдоволення з дотеперішнього розподілу, бо в ньому ігнорувалося національно-політичні і культурні потреби української спільноти. Перед платниками національного фонду ніхто не звітував куди і на які цілі витрачалися 20 тисяч доларів, що їх видалося на політичні репрезентації, які діють поза Америкою.

4. Вже на 5-ому Конгресі УКК були поважні голоси, які пропонували припинити фінансування „політичних центрів“, а зужити ті кошти непосередньо на національно-визвольні цілі, зокрема в Америці, де ворожі українській справі єдинонеділімські кола розгорнули шалену акцію проти української самостійності на різних відтинках життя. УККА досі не міг розгорнути належно противстанові політичної роботи в інтересах українського визволення, не робив цього і Державний Центр. Не пригадую жодного солідного видання в англійській мові, яке б розкривало перед світом нашу справу, насвітлювало справедливість і за конність боротьби українського народу, не в агітаційному аспекті, а в науковому. Ця річ занедбана, а вона конеччна, бо є більш важлива і більш корисна для справи визволення, ніж утримування апаратів в різних столицях, на які зуживається Народний Фонд. Наші вороги — єдинонеділімці, своєю імперською культурницькою пропагандою, публікацією неправдивих відомостей про Україну, завдають нашим змаганням великої шкоди, а ми і ті, що одержують ті фонди в цьому напрямкові майже нічого не робимо. Про задоволення національно-культурних потреб самої української спільноти говорити не доводиться, бо й тут стан є фатальний. Два-три роки і не буде кому платити добровільних датків, бо з них нічого не повертається на задоволення елементарних національних потреб платників. Стан є такий, що платники утримують різні репрезентації, які не репрезентують, і не бачать, щоб ті репрезентації бодай подумали подбати про збереження, коли не про скріплення національної спільноти.

5. Відомим є, що в Америці існує розгалужена сітка сприяння ДЦ, існує окремий Фінансовий Комітет, який збирає державну понадзвійську на утримання ДЦ, видаючи зобов'язання, що майбутній уряд Української Держави цю позику поверне. Чи оправданим є таке подвійне фінансування ДЦ, який до речі ні перед ким не звітує, на які цілі ці фонди витрачається, в той час, як на волівочі націона-

льно-культурні і політичні потреби цілої спільноти не залишається фондів і немає виглядів, щоб до того колись дійшло. З погляду Організації, яку я заступаю, такий стан є неоправданий і він нічого доброго не принесе.

6. Неоправданим він є і з політичних мотивів. УККА, як політична репрезентація українців в Америці таким розподілом Народного Фонду легалізує чи узаконнює політичний двоподіл, створюючи антагонізми серед української спільноти. Борючись за впливи в горі групи, заступлені в Державному Центрі, творять без кінця Товариства, комітети, союзи і цим сприяють атомізації української спільноти, руйнуючи національно-структуральні засади її.

Таким чином витворюється стан, який коротко можна окреслити так: говоримо і кличемо до консолідації, а внизу, в громадах атомізуємо.

7. П'ятий Конгрес українців в Америці висловив бажання до ДЦ, чи Національної Ради, поробити відповідні заходи до консолідації. З того часу минув рік і тих заходів не було, а на останній нараді 24 квітня ц. р. представники ДЦ заявили: „Що ця консолідація має здійснитись на основі двох моментів: 1) На базі ДЦ Української Народної Республіки, як останньої суверенної влади в Україні; 2) Беручи під увагу засади паритету, на яку спирається структура УНРади (Укр. Інф. Бюро 1. 5. 53). Поминаючи політичну безпідставність тих вимог, їх ультимативний тон нічим неоправданий з української політичної рациї, вимоги говорять про небажання ДЦ найти платформу для єдиного національного фронту, а пункт перший тих вимог суперечить другій частині резолюції 5-го Конгресу українців в Америці.

8. Більше того, УБ ствердило, що представники ДЦ, починаючи з лютого місяця м. р. наполегливо шукають способів співпраці з КЦАБ. Після двох-тижневих нарад у Парижі з національними групами, що є в КЦАБ-і та адм. Стівенсом, представники ДЦ створили Контактну Комісію, яка подала спільний меморіал до Ам. Комітету Визволення. З змісту того меморіалу, витяги якого подано в УБ виходить, що ДЦ не заперечує фальшивих і шкідливих для українського визволення позицій непередрішенства. Ці потягнення є нічим іншим, як виломом з єдиного національного фронту, позиції якого устійнено 27 грудня 1952 року всіма політичними силами української еміграції.

9. Всі ми визнаємо, що акція В. А. Доленка є нічим іншим, як новою гулайвчиною, подуманою спрітніше і на ширшу скалю.

Тим часом А. М. Лівицький, який очолює ДЦ, як знаємо з офіційних публікацій дав свою згоду на ту акцію і її морально підтримував. Досі цієї підтримки він не відкликав

УКРАЇНЦІ НЮАРКУ І ОКОЛИЦІ ПРОТЕСТУЮТЬ

Маніфестація протесту проти голодової облоги України, яку зорганізувала комуністична Росія 20 років тому, щоб приборкати неупокорену націю, відбулась в неділю 21 червня. Посадник міста п. Ліо Карлін на відзначення тієї дати проголосив цей день „Українським днем”, закликаючи всіх громадян міста вшанувати ту трагедію разом з українцями.

Так, як і в інших містах, біля 5 тисяч українців міста і околиці маніфестиували головними вулицями Ньюарку, щоб скласти поклон мільйонам жертв московської сваволі. Величаво виглядав сумний похід, очолений військовими старшинами попередніх визвольних змагань і нинішньої військово-політичної формашії УПА, яка продовжує розпочату 35 років тому боротьбу. Пластиуни, сумівці, доріст і старше громадянство поперед-

і не уневажливив свого батьківського привіту, пересланого селянському з'їздові від селянського сина в титулі президента. Навпаки, пан Бульба-Боровець, спростовуючи обвинувачення, що він невдало виконав доручення А. Лівицького, заявив у „Свободі“, що він зробив так, як йому було доручено.

10. З сказаного в пунктах 7), 8) і 9) видно, що представники т. зв. ДЦентру не тільки не виконують завдань, які вони взяли на себе, а, виломившись з єдиного національного фронту, ведуть політику некорисну, скоріше шкідливу українським національним інтересам, не інформуючи про свої діла українську спільноту на еміграції. Такі поступування не принесуть добра українській визвольній справі, бо вони розходяться з принципами української самостійницької політики.

11. Є підстави твердити, що та кампанія, яку ведуть представники окремих груп, заступлених в ДЦ, проти УККА невідповідними способами, є нічим іншим, як заслоною для облегчення зговорень з КЦАБ-івськими групами в Парижі на позиціях непередрішенства.

Всі наведені тут аргументи говорять за те, що УККА не може далі фінансувати ДЦентру, бо таке фінансування не в інтересах української визвольної політики.

А тому:

а) Вдруге пропоную припинити виплату з Народного Фонду політичним репрезентантам, доки не будуть здійснені домагання 5-го Конгресу про єдиний національно-політичний фронт.

б) Приділити 13 тисяч доларів, передбачуваних для ДЦ і УПА через ЗП УГВР на національно-політичні і культурні потреби, що допомагають боротьбі українського народу за державну незалежність і політичну волю. І цим виконати доручення 5-го Конгресу окреслені в розділах: „Рятування української культури — наш великий обов'язок“ та „Суспільно-політичні завдання УККА“. Нью-Йорк, 20 червня 1953.

Проф. І. Ф. Вовчук, в. р.

ньою та нової еміграції, об'єднане навколо 27 організацій міста та околиці, які брали участь в маніфестації, по закінченні походу відбули віче в найбільшій міській залі в Моск-театру. Почесний голова маніфестаційного комітету проф. Т. Каськів відкрив віче, передаючи керівництво ним п. В. Пришлякові та адв. І. Романишині. Місцеві об'єднані хори під керівництвом п. Т. Каськова виконали „Живи Україно!“. Чисельні привіти від сенаторів стейту, губернатора і конгресменів відчав англійською мовою п. П. Куйбіда. Президент Айзенгавер вислав листа з признанням і побажаннями нюарській громаді.

Представник УККА проф. І. Вовчук у своїй промові насвітлив, як Москва організувала ту облогу, сплянувавши її проведення до дрібниць. „Двадцять років тому, — говорив прелегент, — Москва, щоб приборкати спротив нації, вислала 25-тисячну армію, а Україну вкрила сторожевими вежами. Великих втрат зазнала Україна, та Москва не осягнула свого. Загоюючи рани, нація й нині стоїть в боротьбі. Голос національної правди з упівського підпілля розноситься по всій Україні — вона бореться, обстуپає окупанта.

Порф. Вожаківський насвітлив епізоди страхіття в часі голоду.

Тепло привітав віче посадник міста п. Ліо Карлін та кандидат на губернатора стейту Ню Джерзі П. Троуст. В резолюціях, які схвалило віче, апелюється до Конгресу ЗДА підтримати боротьбу України і інших поневолених народів проти большевизму за національну волю.

Місцева преса за кілька днів перед маніфестацією містила кореспонденційні замітки про боротьбу українського народу. В тисячах летючок, роздаваних напередодні маніфестації і в неділю, вияснювано, за що бореться Україна. Політичні успіхи маніфестації очевидні. За них належить признання нюарській і навколишнім громадам і маніфестаційному комітетові.

Конгресмен Пітер Родіна вініс 16 червня до конгресового протоколу заяву з приводу маніфестації. Вияснюючи її причини, заява висвітлює геройчу боротьбу України та злодіяння, заподіяні Москвою українському народові в 1932-33 роках.

Трохи дивним є, що „Свобода“, редактор якої був на маніфестації, бачив і призначав її політичний успіх, подала своє звідомлення на підставі телефонних заяв окремих людей, які, стоячи в холодку, „завдали собі труду порахувати всіх у поході“ і налічили тільки понад тисячу людей. Виправивши те звідомлення другого дня, редакція радить, що „буде далеко правильніше подавати в майбутньому не тільки кількість учасників, але головно суму зібраних фондів, як це практиковано давніше.“

А давніше наші предки, які вміли боронити вітчизну, не стаючи рабами майна, трималися такої засади:

„Не той славен, хто лічить многії стада,

А хто многих врагов шле до ада“.

Такі слова вкладено в уста Хмельницького у драмі „Милость Божая, Україну слободивша“.

В. б.

**НА ВІДЗНАЧЕННЯ 700-ЛІТТЯ М. ЛЬВОВА
ПЕРШОГО І ДРУГОГО СЕРПНЯ 1953 Р. ВІД-
БУДЕТЬСЯ ЗУСТРІЧ УКРАЇНЦІВ АМЕРИКИ
І КАНАДИ В ОКОЛИЦІ М. ТОРОНТО, ОНТ.**

ПУБЛІЧНА ДОПОВІДЬ ДРУГОГО ВІДДІЛУ ОЧСУ

Другий Відділ ОЧСУ в Нью Йорку зорганізував 6 червня ц. р. публічну доповідь проф. І. Вовчука на тему „Яким шляхом іти?”. Голова Відділу дир. Комарницький Микола, привітавши присутніх, попросив до президії: на голову інж. Анатолія Гончарова, на заступників — п-ю Аллу Давиденко, скульптора Черешньовського та секретарів д-ра І. Новаківського і М. Фурду.

Прелегент розпочав свою доповідь з аналізу світової ситуації, визначаючи місце України в нинішньому світовому змазі. Навівши цифрові дані про розподіл народного прибутку в різних частинах світу, зокрема в Азії та Африці, прелегент зробив висновок, що окреслені протиставності демократичного і комуністичного світів не вичерпують всієї суті нинішнього напівяття. Колоніалізм дуже часто помагає комунізму. В ідейно-світоглядовій площині іде змагання інтернаціонального принципу з національною ідеєю. Арабський світ, при зустрічі з міністрами закордонних справ Америки, заявив, що „арабський світ для арабів!”. На жаль, деякі наші політики чомусь дуже бояться гасла „Україна для українців”, цебто, що добра української землі мають належати всім сущим в Україні. Аналізуючи сучасну ситуацію в Україні, прелегент твердить, що московський окупант і нині вгруз в український чорнозем, як 30 років тому. Не все вдається Москви так, як вона плянує. Опір українського народу, активний і пасивний, змушував її нераз до поступку та признання за Україною бодай формально права суверенної держави з окремою конституцією, як це було в 20-тих роках і після другої світової війни. Стамі, найбільший кат України, прохає альянтів щоб Україну прийняли в члені Об'єднаних Націй, дозволяє окремий пропор та гимн, щоб тільки втихомирити спротив і зберегти цілість імперії.

Піддавши критнії твердження, за яким в українській спільноті боряться здавна три ідеї — гетьманська, республіканська і провідницька, — прелегент стверджує, що політичний поділ української еміграції зasadничо йде по лінії між двома концепціями. Одна покладає всі надії нашого визволення на світову війну, недооцінюючи, а то й негуючи національні сили і їх боротьбу. Цю концепцію застувають легітимістичні кола т. зв. Державного центру. Друга концепція власних сил, революційно-визволювальна, в основу визволення кладе власні сили, націю, яка веде безперестанку боротьбу за державну самостійність. Негація чи недооцінка власних сил і народу в минулому була однією із головних причин безодержавності, тому і в нинішньому змагові вона до добра не веде. Прелегент наводить факти із змагань 1917-21 рр., щоб ствердити, що всяка орієнтація на когось дає змогу ворогові створити другу орієнтацію для взаємної внутрішньо-національної боротьби. Цього не можемо забувати ми, особливо нині, коли в політичному світі такою модною стала формула „двоєння націй”.

Україна в антикомуністичному фронті є здавна, але не можна забувати особливих обставин української визвольної боротьби. Ту боротьбу ми мусимо зводити й проти імперських кіл російської еміграції, яка, як і червоні московські імперіялісти, хоче Україну утримати в імперії, заперечуючи право української нації на самостійне державне життя. Прелегент заналізував останні потягнення кіл Національної Ради, залишенні до КПАБ-у та зв'язує ці речі з тутешньою акцією Доленка, яку окреслює як новий етап гулавиціни. З цього він зробив висновки, що в українському політичному світі підносить голову та течія, яка свого часу також „патріотично” ніби з конечною пішла на варшавський договір.

В дискусії забрали голос — др. Прокоп та проф. Горбачевський, які підтвердили тези доповіді, розвиваючи і доповнюючи їх. Проф. Горбачевський накреслив зариси майбутнього соціального ладу на Україні. Після

відповіді прелегента на запити і в заключному слові мгр. І. Хамуляк відчитав проект резолюції відносно підтримки внеску конгресмена Лоренса Сміта з 9. лютого 1953 року про встановлення між ЗДА і Україною та Біорусією дипломатичних зв'язків. Присутні прийняли проект резолюції одноголосно.

д-р О. Соколишин,
Референт преси 2-го відділу ОЧСУ

РІЧНІ ЗБОРИ УВАН

7 червня 1953 р. в Нью-Йорку відбулися річні збори УВАН в приміщенні Літературно-Мистецького Клубу.

Підсумки з проробленої праці в минулому році подав проф. М. Ветухів після вшанування пам'яті померлих членів УВАН: проф. Григорія Махова, проф. Василя Кричевського, проф. Василя Ларченка, чл. коресп. Володимира Блавацького, проф. Бориса Іванницького та др. Степана Барана. Говорячи про видавничу діяльність проф. Ветухів відмічає 5-6 число „Аналів”, присвячене Драгоманову і видане англійською мовою. Українською мовою видано такі праці: Науковий збірник, присвячений світлій пам'яті першого президента УВАН — проф. Дмитра Дорошенка, Літературно-Науковий Збірник і Шевченківський річник та окремі відбитки проф. Чижевського, др. Пизора, Ю. Тищенка, Докт. Гуменної. Періодично виходить циклостилевий Бюлєтень, що розсидається до українських газет та окремих людей. Готуються до друку англомовні Аналі ч 7, монографія Собору св. Софії Повстенка, та ч. 8 присвячене Винниченкові.

Крім видавничої діяльності, праця велася шляхом улаштування наукових конференцій, доповідей, рефератів тощо. За десять місяців відбуто 14 пленарних засідань, а по всіх секціях і комісіях заслухано 116 доповідей.

Музей УВАН під керівництвом проф. Міяковського нараховує 676 періодичних видань в 20.000 примірниках та 300 неперіодичних, з них деякі дуже рідкі.

УВАН залучила до співпраці науковців — росіян, поляків, жінок, білорусинів, грузинів та американців.

Від імені вчених у вільним світі до українських вчених поза залишено заслоною через Голос Америки та Канади передано привіти УВАН.

Дальше проф. Ветухів поінформував, що УВАН бере участь в громадськім житті, напр.: 35-ліття Державності та у відзначенні 27 річниці смерті отамана Петлюри. Коли другі організації міста Нью-Йорку відзначали річницю смерті Петлюри і Коновалця — УВАН участі не брала. Говорив теж про налагодження до певної міри співпраці УВАН — НТШ.

УВАН діставала допомогу від Фундації Форда в розмірі 20.000 доларів, від Фундації УВАН у ЗДА 920 дол., від продажі видань 1608 доларів, від К. Лесюка 1000 доларів на розробку економічних проблем України та 327 доларів зібрано на спеціальні допомоги.

З 26 дійсних членів УВАН 17 працюють за фахом в університетах, інститутах. Крім того за фахом працюють 36 інших членів УВАН. Всі разом УВАН об'єднує 132 науковці.

Проф. Ветухів відзначив одне з організаційних досягнень УВАН те, що вона перша дісталася допомогу від Фундації Форда і промостила шлях для НТШ, ЗУАДК та інших установ.

На заключення проф. Ветухів згадав, що в Об'єднаних Націях делегат Советської України Барановський накинувся на Америку за те, що дає гроші для УВАН і вимагав, щоб це припинити. Завдання УВАН має бути включенням себе в світову науку та допомагати визвольній боротьбі українського народу.

В окупованій Україні

МОСКВА МАНЕВРУЄ

Генерал-губернатор на Україні І. Мельніков попав у неласку. Його усунуто з посту першого секретаря КПУ. А колишній староста український Г. І. Петровський виринув з політичного небуття, його навіть нагороджено орденом за видатні заслуги. Відмінно її призначили на заступника прем'єра Української Соціальної Республіки драматурга О. Корнійчука, якого усунуто в політичне небуття 1944 р. за ухили в буржуазному націоналізмові з посту міністра закордонних справ.

Поцейбічна преса гадає над перестановкою фігур на імперській шахівниці. Російська еміграційна імперська преса висловлює припущення, що ці потягнення пов'язані з зовнішньо-політичною стратегією Москви, доводячи, що Москва цим признає автономність західних областей, щоб в торгівлі про об'єднану Німеччину формально прилучити їх до Польської Народної Республіки, а землі прирізані до неї після другої світової війни повернути Німеччині. Коментатори західної преси добавчають в цих переміщеннях посилення боротьби в Кримі між Маленковим й Берією та навіть ворожать в цьому посилення позиції Берії разом з Маленковим. Цьому останньому (боротьбі між снайдкоемцями) надається великого значення і в українській пресі, обходячи самі фактори, які замовлюють напінняття в кремлівській верхівці. В отих аналогіях до минулого (НЕІІ, — перед Постниєва тощо) забувається найістотніше генеральне. В історії советсько-московського царства не раз бувало так, що під тиском спротиву окраїн Москву змушені була міняти тактику, переставляти фігури на шахівниці, але ніколи не міняла імперськості політики. Не змінилася вона в нічому в засаді й після смерті Сталіна, який в національному питанні, яке завжди було найдопущінішим для імперії, був вірним і послідовним учнем Леніна. За що усунуто Мельнікова? В постанові Пленуму ЦК КПУ сказано за те, що: "в своїй практичній роботі допустили перекручення (спотворення) Ленінсько-Сталінської політики партії.

Після привітів та доповідей членів УВАН вів'язалася дискусія про діяльність УВАН. Дискутанти вказували на конечність перегляду тематики публікацій УВАН. Є цікавіші теми для англомовних видань як про Драгоманова та Винниченка. Це до певної міри люксус, маємо час це робити у Вільний Батьківщині.

Не варто під цю пору займатися творчістю Хвильового.

В заключнім слові, проф. Ветухів подякував за привіти, особливо голові УНС та місто-голові УККА, др. Дмитрові Галіциніві — головно через те, що УНС став членом фундації УВАН, а УККА призначив для УВАН 500 дол. та висловив бажання, щоб УККА купив для УВАН дім науки й тим способом зрівняв своє ставлення до УВАН з таким же до НТШ. Зауважи відносно видань проф. Ветухів спростував тим, що творами Драгоманова і Винниченка цікавиться американський науковий світ і тому їх опубліковано.

Присутній

що найшло свій вияв в невірній практиці, призначенні на керівну партійну й советську роботу в Західних областях України переважно робітників з других областей України, а також переключенні Західно-Українських ВУЗ-ів з української мови на руську". Як бачимо слово "практика", "практичний" у фразі, що мотивує обвинувачення, вжито двічі, а не згадується єро порушення принципів національної політики. Мельнікова усунено не за те, що він відступив від засад ленінсько-сталінської політики, а за те, що він своїми русифікаторськими потягненнями, практикою не здійснив тих принципів, за-те, що ота його практика давала противні наслідки тим, яких добивалися з Кремлем. У Леніна інтереси великоруської гордості завжди були невід'ємні від соціалістичних інтересів. У Сталіна советська влада є владою "що виникає з руських народів має і рідна та близька для них. Необхідно, щоб советська влада стала так само рідною й близькою для народів мас окраїн Росії". Це основні засади, принципи тої національної політики. Ленін говорив про гордість великоруську, як основу в побудові соціалізму в цілій Імперії, а Сталін, як його вірний учень, вимагав змусити окраїни полюбити так центральну політику, як її полюбили великороси. Сталін доповнює й конкретизує Леніна. Недаром на похоронах його Москвина плакали, а в Київі ні.

Мельнікові було дано завдання після Хрущова убити національну гордість українців, а насадити руську гордість. Він ретельно над тим працював, але наслідків жодних. Стихія націоналізму, ота відпорність, відмінно не сприймала, не хотіла коритись вищості старшого брата, бо національну душу українця продовбати тяжко. Що більше її довбали, то більше родився отої психологічно-національний спротив; ображена національна гордість проетствувала й цей процес не завжди помітно, але виявляється скрізь. Не випадково секретар комсомолу України Г. Шебель на ХУ. Зізді в січні ц.р. заявив, що "треба пам'ятати, що в свідомості частини молоді є пережитки капіталізму, зокрема в національному питанні. Під вплив українських буржуазних націоналістів підпадають окремі юнаки й юначки". (Радянська Україна з 28.1.53.). Що важко в цьому ствердженні? Те, що в Україні є націоналісти, а ще важніше, що під їхнім впливом підпадають юнаки й юначки. Це заявив секретар комсомолу з трибуни Зізду. Хто знає тамтешню дісність, а особливо на відтинку молоді, той зрозуміє, що значить така заява на Зізду. Коли б були дійсно тільки окремі юнаки, то про них не треба б було говорити на Зізду молоді, яку, як знаємо, вабить завжди заборонене. А закони психології і не тільки матеріалістичної в ЦК Комсомолу знають, бо коло секретарів є цілій штаб педагогічних фахівців.

Та ж Р.У. через місяць підтвердила сказане Шебелем, повідомивши, що "в Рогатинському Райкомі

комсомолу Станіславівської Области Зав. Сектором Облкому працювала пособниця українських буржуазних націоналістів". Увиразнено твердження секретаря комсомолу. І в цьому ж числі написано про агенти "виродків націоналізму в Кризову Розу й Буковині за те, що пробували вести гадривну роботу" з заневіненням, що таких є "мізерна меншість в нашому суспільстві". Ці короткі уривки дуже промовисті. Як бачимо, мова вже йде не про націоналізм взагалі, а про конкретні факти, про людей націоналізму, а найголовніше, що сам переймається молодь, — юнаки. Починаючи з комсомольського Візду советська преса українською мовою, поруч з лайкою українських націоналістів, загадує і "єврейських" буржуазних націоналістів — сіоністів.

Політика Мельникова на Західно-українських Землях нічим в суті не відрізняється від політики в інших областях України. Правда, на Заході ще не укріпили колгосів, але це деталь. В усіх ВУЗ-ах на Україні вимагалось обов'язково знання руської мови й літератури, а української між іншими. Комуністичні кадри, згідно з повідомленням преси, в цілій Україні не спрявлялися з завданням центру, але в Західних Областях гострота національної проблеми далеко більша. Зовнішні прояви відмінності, реакція на русифікаторський курс далеко виразніша. В Москві здають справу, що український націоналізм, як організована політична сила головний осідок має на Західних Землях. Тому й рішили ніби поступитись перед ним, щоб обійти його. Знімаючи Мельникова за русифікацію надіялися зменшити гостроту напання. Поступка для дальнішого наступу.

Частинна української еміграційної преси ворожить над тим, що робиться в Кремлі і хто кому перегресь гордо. А одна найлівіша газета, на підставі історичної аналогії, доводить, що кремлівська диктатура з смертю Сталіна вже пережила себе. І на нью-йоркських вічах теж газебрать, що Сталін був ніщо, його Ленін не хотів залишати вождем. Сдухачі виходять з тих віч і думають: яка то кінця був Ленін!

А дійсність, коли судити навіть за советською пресою є зовсім інною. Ось "Радянська Україна" за 3. квітня ц. р. В цій статті секретаря Ровенського обкому Денисенка, Ровенська область не виняток. Щож дістеть в цій? Читаемо: "Понад 6.000 лекторів і пропагандистів, 17.000 агітаторів області несеуть у маси величі ідеї Леніна-Сталіна". Для чого та армія? В статті написано: "щоб роз'яснювати трудящим величезне значення дружби українського народу з усіма народами ССРР. І, насамперед, з великим російським народом". Без нього, мовляв, не може бути вільним і незалежним український народ. Отака армія читає лекції, доповіді, як подано тут-же на такі теми: "Однічна дружба українського російського народів та її історичне значення", "Дружба народів — джерело силы й могутності Радянського Союзу", "Ленін і Сталін — творці Української Радянської Соціалістичної Держави", "Українські буржуазні націоналісти — найлютіші вороги українського народу", "Аме-

риканські імперіалісти — найлютіші вороги українського народу".

Теми промовності і вони говорять, що робить і кому від велика армія агітаторів і пропагандистів в Ровенській області.

У цій же статті про культуру читаемо: "трудящі Ровенської Области проявляють великий інтерес до культурної спадщини і сучасної художньої творчості радянських народів і, насамперед, великого російського народу". Хто той інтерес виявляє як? "В бібліотеках області широко популяризують твори російських письменників, їх обговорюють на читальніх конференціях... В репертуарі Ровенського Обласного і Дублінського пересувного драматичних театрів значне місце займають п'єси російських письменників". В цій же статті говориться, що п'єси українських письменників показуються в Білорусі, щоб знайомити глядача з українською творчістю. Українського глядача просвіщають російськими п'єсами, а п'єси українських письменників показують в Білорусі, Туркестані, Грузії і в інших республіках. Те саме робиться з творами письменників інших, окупованих Росією Республік. Чому ведеться така шаленна агітація? Газета відповідає: "пропаганда ідей дружби народів радянського патріотизму завдає ниціального удара і викриває звірячу ідеологію українського буржуазного націоналізму, прояви якого іноді ще мають місце в нашій дійсності". А перед тим: "Комуністи й всі трудящі Ровенської Области заважають, що вороги нашого народу, зокрема українські й єврейські буржуазні націоналісти — агенти американсько-англійського капіталу". Відкілько м агітаційну московську полову з отих цитат і тоді побачимо, що змушує Кремль тримати оту армію. Народня приповідка каже, "що в кого болить, той про те й говорить". В статті Секретаря Ровенського Обкому, як в країні води відображені страждання національності, що є в усій Україні. Та ми тут не заважаємо того живого, національного голосу землі української, а тому ворожимо на вічах, що Ленін був цяця, а Сталін бека. Або надімось на термідор в Кремлі, забуваючи про московсько-імперську одержимість живих і вже мертвих кремлівських ворогів.

А чикагський поширеніший тижневик "Тайм", розважаючи над останніми переміщеннями на Україні приходить до висновку, що "якісь дуже скромні люди зробили десь перемогу проти комунізму". "Тайм" близкий до істини. Хоч то ще не перемога. Москва маневрує в російсько-українській війні. Мабуть в липні заговорять і про великорадянський націоналізм, як про буржуазний пережиток. Та це не матиме впливу на "скромних людей", що стоять у боротьбі проти більшовизму.

I. Хорольський

ЧИ НАДІСЛАЛИ ВИ ПЕРЕДПЛАТУ НА
ВІСНИК НА 1953 РІК?

Р. Борковський

ГОЛОВНЕ ДЖЕРЕЛО НАЙНОВІШИХ УСПІХІВ МОСКВИ ДО ПРОБЛЕМІ СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ БОЛЬШЕВИЗМУ

(Степан Т. Пассоні: Століття конфлікту — Комуністична техніка світової революції, Чикаго, 1953, ст. 422).

У час, коли світ уважно слідкує за новими маневрами Кремля в Кореї, коли наша еміграційна громада заскочена змінами у большевицькій верхівці в Україні, коли в західних великороджавах повіяло духом нового Мюнхену чи Ялти — тоді книжка професора міжнародної політики Джорджтаунського Університету С. Пассоні може стати дуже корисною та повчальною лекцією не тільки для політиків, але й для ширшого загалу громадянства. Книжка, без сумніву, заслугоує на увагу й навіть ширше обговорення, ніж це ми можемо зробити на сторінках „Вісника“. Автор поставив собі завдання дослідити предмет, який дотепер чомусь був легковажній, можна сказати, трактований по-мачушиному в кругах науковців Західної Європи і ЗДА. До сі зазначення комплексом ССР обмежувалось в більшості проблемою ідеологічних заłożень большевизму, розбіжності між теорією і практикою, а далі — тими змінами в різних діяльниках суспільного й державного життя, що їх існування большевицької системи принесло з собою. Безперечно, ті речі дуже інтересні, варти уваги та дослідів як з погляду чисто наукового пізнання, так і з погляду практичної політичної науки. Коли ж наголосимо практично-утілітарний аспект досліду того комплексу, що його можемо визначати, як советознавство, то одна діялька мусить притягнути нашу увагу особливо. Це й є проблема большевицької стратегії і тактики.

Дниний парадокс! Та стратегія й тактика демонструється перед нашими очима Москвою безперервно під 1917 року, але її заłożення та засади відносно найменше відомі публічні опій західних країн. Тільки тим можна пояснити факт, що перший-ліпший тактичний маневр Кремля родить негайно таку масу різномірних наїдій, здогадів і передбачень, що густо-часто межують із звичайним ворожінням. І то навіть у кругах, до яких можна ставити вищі вимоги реальної оцінки речей і явищ суспільного та політичного життя сучасного світу. А в тім докладні знання основ большевицької стратегії і тактики, обізнаність з усіма засобами й трюками, зверненими на виведення в поле легковірного й наївного противника, — єдине могло б дати західному світові ясне бачення грядучої небезпеки, а тим самим уможливило б сформування і для себе твердих зasad та далекосяглих напрямів в сучасній боротьбі.

Спричинити до поширення та поглибління того знання — така основна ціль книжки Пассоні.

Автор показав нам в історичному розділі генезу постання комуністичної техніки підкорення світу, почавши від виникнення соціалістичного руху 1848 р. аж до наших днів. Живо й барвисто, попри строго науковий методі, описує автор події, серед яких постали, розвиваються та застосовувались ці методи большевицької дії. Постараємося передати його найголовніші думки.

Основоположниками большевицької стратегічної доктрини були головні теоретики комунізму: Маркс і Енгельс. Їх головним відкриттям в тій діяльності була ідея про взаємоз'язок між війною і революцією. Війна, — на їхню думку, — змінює не тільки об'єктивні умовини, але й людей в користь революції і так стає сама інструментом революції та прогресу. Як переконані антиапіофісти, вони розрізнявали усі війни сучасності виключно з погляду користі, яку вони можуть дати для розгорнення пролетарської революції. Головний свій досвід

Маркс і Енгельс черпали з історії Французької революції, а в першу чергу — Паризької комуни. Їхня інтерпретація подій Паризької комуни стала вихідною точкою оперативного мислення Леніна. Маркс і Енгельс — це властиві батьків ідеї модерної і тотальної війни. Вони перші вказали на такі її елементи: дипломатичний, економічний, психологічний і мілітарний, а Енгельс давав ще навіть п'ятий — технологічний. Як заслуга Маркса і Енгельса лежить у виявленні ролі війни у створенні революційної ситуації, так Ленін виявив себе майстром у розробці проблематики революційних кадрів. Окремо стоять вартисті Леніна як незрівняного тактика. Ідея Леніна така: революція не може прийти спонтанно, навіть при дуже піднесеній революційній ситуації. Вона мусить бути підготовлена й зорганізована окремо виникненням кадрів професійних революціонерів. Отже, революція не може вийти прямо з народу, але має бути твором еліти, перемогою меншості. Комуністична партія, згідно з тим поглядом, не може бути органом демократичної політики, але має бути інструментом боротьби. Звісно особливий натиск кладеться на технічну підготовку революції.

Але Маркс і Енгельс були взірцем не тільки для Леніна, але і для Кавтського, головного ідеолога та стратега німецької соціал-демократії. Кавтський у підготовці соціалістичної революції, пішов шляхом легалізму і еволюції. Той, що штовхнув Леніна на інші шляхи дій, був нікто інший, як звичайній німецький мілітарний теоретик Клявзевіц. Можна сказати, що Маркс дав Ленінові методу аналізу політичної ситуації, а Клявзевіц — секрет дії. Перший учив його, що робити з політичною владою, а другий — як її осягнути.

Під впливом Клявзевіца, Ленін розвинув теорію перетворення імперіалістичної війни на громадянську. Головним чинником того перетворення мав стати революційний дефектізм. Він намітив таку послідовність подій: війна, поразка, революція, громадянська війна. Та ідея Леніна стала хребетним стовпом усього стратегічного плянування большевизму.

Перші основні й тактичні заłożення большевизму сформувалися під час російської революції 1917 р. З вибухом тієї революції починається етап, який автор називає першою рундою світової революції. Він триває до 1921 року. В той час на перше місце виступають проблеми революційної тактики. Большевини розв'язали їх блискуче й створили неперевершений взірець революційної тактики на майдані. Далі речі, — було власне розв'язання та уточнення здобутого в той час досвіду та пристосування його до нових умовин. Не бракує, річ ясна, і потім деяких оригінальних помислів, але їх коріння все таки знаходиться в тих революційних часах.

Автор дуже докладно аналізує революційну ситуацію, яка виникла на терені царської Росії в 1917 році. Та ситуація, то було те, на якому прийшли несподіяні, запаморочливі успіхи большевиків. Побіч речей загальновідомих, автор виявляє деякі менші, а може й зовсім незнані факти, напр. у справі німецько-більшевицької співпраці як перед вибухом, так і після вибуху Жовтневої революції. На основі вірогідних документів він доводить, що німці фінансували большевиків навіть після Жовтневої революції, коли большевики ще дуже слабо сиділи у сідлі. Останню виплату від німців одержали вони в січні 1918 р. і використали її на вдергання Червоної Гвардії. Отже, банди Муравйова, що в січні 1918 року по трупах крутян-

ців зайніяли Київ, були зорганізовані за німецькі гроші. Факт, вартий уваги.

Під час революції большевики застосовували такі прийоми: високу техніку розкладу армії шляхом пропаганди миру та братання і внесення елементу клясової боротьби в її ряди; створення побіч уряду паралельної влади у формі советів; тактичний союз з підібно спорідненими силами (ліві соціалісти-революціонери), тактичне прийняття деяких пунктів чужої програми (напр., земельна реформа соц.-рев.). На особливу увагу заслуговує тактика, т. зв. трансмісійного пояса, що великою мірою спричинилася до успіху. В чим полягає та тактика? Большевики і їхня програма не були популярні серед населення. Тому воїни приєднувалися конструкцією советів, що були популярні серед війська і робітництва. Большевики опанували совети з середини і цю популярну міжпартійну фірму обернули на своє виключне знаряддя. І коли воїни кинули кліч „Вся влада радам!“ — то це практично означало: вся влада большевикам! Отже, совети відіграли роль трансмісійного паса, що переніс владу від коаліції партій до большевиків.

У той час Ленін застосовував вперше „тактику передишкі“, а саме в Берестейському договорі. Автор рішуче відкидає думку, начебто вирішну роль в большевицьких успіхах відіграло далекосигне плянування. Такого не було. Зате вирішими були: гнучка тактика і помилки противників.

Найбільш вирішні потягнення, що спричинилися до захоплення влади большевиками, зробили соціалісти. Якщо йде про самий акт захоплення влади в Петрограді, то тут велику роль відігравала нова техніка, яка полягала на опануванні ключових позицій з середини. Від революційного захоплення влади в столиці й на корінних московських землях, большевинки перейшли до громадянської війни з своїми противниками, які сконцентрувалися на периферіях бувшої Росії (між іншим, автор пригляняє мало уваги визвольній боротьбі українського народу і не вміє відокремити її від боротьби білої Росії), а згодом до першої революційної боротьби з Польщею.

Шільй ряд большевицьких авторів старалися зробити підсумки тих воєн і у висновках удосконалити дальші засоби большевицької стратегії і тактики. Серед них авторів не бракує контранверзійних поглядів. Найбільш відома контранверзія між Сталіним і Троцьким, що скінчилася політичною перемогою Сталіна. Але також багато інших теоретиків і практиків революції спричинилися до розробки большевицької стратегічної концепції, напр. Тухачевський, Фрунзе, Гусев та ін. Той час називає автор періодом доктринального ферменту, що закінчився остаточним утриваленням особистої диктатури Сталіна. А тим самим затріумфувала його стратегічна концепція.

Новий стан доктринальної консолідації започаткував шостий конгрес Комінтерну в 1928 р., що залишив по собі три документи, які на думку автора,творять своєрідний „Майн Кампф“ большевицького руху. Це: 1) Програма Комуністичного Інтернаціоналу, 2) Резолюції в справі комуністичних дій у колоніяльних і залишних теренах, 3) Боротьба проти імперіалістичної війни й завдання комуністів. Ключева ухвала така: „ССРР неухильно стає базою світового руху поневолених кляс, центром міжнародної революції, найбільшим фактором світової історії“. З того висновок: ССРР стає кузнею світової революції з обов'язком допомагати світовому комуністичному руху, який в свою чергу має усими силами й засобами боронити ССРР, як батьківщину пролетаріату. Це стосується особливо на випадок війни.

Тези згаданих трьох документів були зібрані та розвинені в комінтернівських підручниках, з яких найважливіші є три, видані первісно у німецькій мові:

1) Z. Alfred, J. Dupont und Kurt Fischer: Revolutionärer Antimilitarismus, aus der Geschichte der

anti-militarischen Arbeit. Metz, 1929. 2) Alfred Lange: Der Weg zum Sieg, 1928. 3) A. Neubur: Der bewaffnete Aufstand. 1929.

В них розвинено тактику антимілітаризму, тактику використання революційних сил поневолених і колоніальних народів та тактику народного фронту, знану також серед комінтернівських ватажків як тактика троянського коня (так називав її в одній із своїх комінтернівських промов Мануїльський).

На увагу заслуговує ще доктрина Вишинського про революцію в диктатурі. Генеза цієї доктрини така: комуністична партія Німеччини була між тими силами, що уможливили прихід до влади Гітлера, з розрахунком, що легше буде повалити диктатуру, ніж соціал-демократів. Згодом Сталін приступив до остаточної ліквідації своїх політичних і особистих противників у партії. Ліквідацію найвизначніших з них переведено у формі показових процесів. Функцією обвинувача наділено при тому Вишинського. Акти обвинувачення, зроблені ним містять в собі і його доктрину. Бо, щоб довести згаданим комуністичним лідерам вину, треба було показати, як вони працювали проти Сталіна і як думали повалити його диктатуру. Суть їх роботи мала полягати в ін-фільтрації, диверзії та провокуванні війни із закордоном. На випадок війни: саботаж, дефектізм, вбивства, повстання з тилу, відкриття фронту для ворога і, нарешті, загальне повстання, завершене скиненням влади. Вага цієї конструкції Вишинського полягає в тому, що він, не хотічи, виявляв, якими методами думають большевики повалити інші диктаторські режими, як німецький і ін.

Як приклад успішної ін-фільтрації, наводить автор справу німецького комуніста Зорге в Токіо, про яку свого часу писалось і в українській пресі. Типовий приклад заманювання противника у війну — це совєтсько-німецький пакт з серпня 1939 року. Його автор уважає за твір большевицької, а не німецької тактики. Наслідком того Сталін відкрив двері зіскованої для себе війни і здійснив свій задум війни чужим коштом.

Друга рунда світової революції — це захоплення большевиками Східної Європи в рр. 1939-48. Серед причин, які це уможливили, немаловажне місце займає якраз ефективність комуністичних методів експансії. Сталін започаткував другу світову війну, послуговуючись як своїм трансмісійним пасом, німецьким Вермахтом, що мав завданням витворити нову революційну ситуацію в Європі, а закінчив її послуговуючись Червоною Армією для захоплення влади на „візволених“ теренах. Це — метода революції в тіні Червоної Армії, з рівночасним зневалізуванням своїх союзників (трактованих як потенційних ворогів), пропагандою й тактикою. Створені тоді народні демократії виявилися найкращою методою ступневої революції.

Приблизно в тому самому часі розігралась третя рунда світової революції, а саме — захоплення контролю над Китаєм. Автор докладно досліджує китайську трагедію, почавши від 1937 р. і аж до 1949 р. Він аналізує всі фактори сил, що діяли в тому часі на китайському терені, почавши від Мао-Тсе-тунга через Куо-Мітан до американської включно. Відмічає усі помилки противників комунізму, особливо по американській стороні. Став по боці ген. Ведемера з його відомими звітами про ситуацію в Китаї, з яких, на жаль, американський уряд не хотів зробити належних висновків. Мао-Тсе-тунг дав новий причинок до загальної комуністичної стратегії й тактики боротьби. Він навчив комуністів перемагати сильнішого від себе ворога т. зв. довготривалою війною, що вичерпує сили противника, доводить їх до розкладу, при рівночасному скріпленні й мобілізації власних сил. З уваги на аграрний характер країни, Мао поклав наголос на селянство. Провідним кличем Мао був: помалу, але зате певно.

Отакі три рунди світової революції, дотепер розіграні, закінчилися перемогою Москви, хоч може й не

в тому обсязі, в якому вона плянувала. Тепер вона інтенсивно приготовляється до вирішної четвертої рунди, в якій ставкою є панування над світом. Підготовку до цієї рунди почала Москва ще перед закінченням другої світової війни, але фронти її усталилися й сформувалися щойно по її закінченні.

Яка ж комуністична доктрина третьої світової війни? Що війна неминуча — це більш, ніж певне. Існує тільки одна альтернатива до війни — це капітуляція демократичного світу. Такий вихід робить безперечно війну зайвою і це, само собою, було б для Москви вигіднішим і що найважніше — позбавляло б її ризика. Такий сенс усієї пропаганди є офензиви миру.

Єдиною серйозною перешкодою, що стоїть перед Москвою її перешкодою є її у реалізації її планів завоювання світом, є ЗДА. Вирішною зброєю проти ЗДА може бути лише атомова бомба. Тому Москва приготовляє атомову війну проти ЗДА. Час війни вирішиться, крім завершення приготування в середині СССР, також моментом несподіванки (заскочення) та економічним чи політичним послабленням ЗДА. Політична ізоляція є економічне заломання ЗДА не прийдуть самі собою, — це завдання уряду СССР і комуністичних партій усього світу.

Підсумовуючи свої розважання та висновки, автор каже: „Коротко кажучи, соціальний розклад — це та стратегічна система зброї, що буде застосована советами проти ЗДА. Сила атомового вогню буде тактичною вирішною зброєю тієї системи” (ст. 367). Це відповідає основній стратегічній засаді большевізму, щоб ужиття насилиства, як вирішного фактору революції, завжди передбачувати, супроводити й завершувати технікою, спрямованою на деморалізацію противника та здергання його, від ужиття насилиства.

На тій основі большевікі розвинули найкраще оперативне мислення у світовій історії і йому у великій мірі завдячуєть свої непомірні успіхи. І то всупереч фактам, що їхня суспільно-економічна система виявилася неуспішною і в порівненні, напр., з американською.

В 1920 р. Б. Руссель передбачив три можливі висліди большевицької революції, а саме: 1) поразка большевіків, 2) перемога большевіків, сполучена з втратою його вихідних ідей і перетворенням в імперіалізм наполеонівського типу, 3) довготривала війна, що загрожує існуванню всієї людської цивілізації.

Ці думки Русселя і сьогодні є актуальні. Світ по-кінці дає себе впітутувати в довготривалу війну, якої так хоче Кремль, бо вона в собі несе зародки його перемоги, а принайменше — цілій ряд болючих поразок Заходу.

Конфлікт розвивається, а його остаточна консеквенція — повна, гаряча війна. Дотепер світ виявив слабе знання большевицьких цілей, стратегії й тактики, але ще більший брак відваги й віри. Тільки через регенерацію тих вартостей вільний світ може врятуватись і перемогти сили деструкції й тиранії. В сильному кінцевому акорді книжки автора виявляється віру, що Захід на це здобудеться. Він каже: „Цивілізація й свобода не можуть зберегтися в страху. Бог не стварив людину на взір повзучого хробака. Він створив її як Людину” (ст. 422).

ЧИ ВІРИТЬ ЧЕРЧІЛ?

„Der Monat”, міжнародний місячник, видаваний американською владою в Берліні німецькою мовою, — вмістив у квітневому числі цікавий лист Гуга Ноймана, б. сенатора Вільного Міста Данцигу.

Лист цей є цікавим причинком до останніх мирних днів р. Б. 1939. Нойман був приятелем проф. Людвіга Гесса, тодішнього директора міжнародної пристані в Данцигу. Проф. Гесс довгі літа перебував в Англії, мав добре зв'язки з чільними англійськими політиками і в німецьких державних гітлерівських колах вважався за чоловіка добре баченого в Англії. Тому то Гітлер, приго-

товляючи воєнну розв'язку на Сході Європи рішився вислати проф. Гесса в товаристві гавляйтера до Англії, щоб перевірити на місці, чи Англія в разі воєнного зустрічі з Польщею стане чинно в її обороні. Поїздка відбулася в місяці травні. Приїхавши до Англії, вони склали візиту Вінстонові Черчілові, що в той час хоч не був членом уряду, але слово його було дещо дужим в консервативній партії, яка тоді була при владі. Під час розмови Черчіл звернувся до гавляйтера Форстера: „Не тудно додгадатися, пане Форстер, чому вислав Вас до Англії фюрер. Знаю, що хочете розказати мені про заміри Гітлера. Та ви з ними запізно приїхали. На політичному обрії зібралися важкі хмарі. Їх вибуху не можна оминути. На мою думку, станеться він протягом найближчого року. Буде це найстрашніша війна, яку знає історія. Можливо, що в тім часі смертельної небезпеки моя Батьківщина схоче ще скористати з моїх послуг — і тоді я її не відмовлю. Думаю, що по двох літах війни відстъпиться мені приєднати (до війни) на сторону Англії ЗДА, — що буде рішачим у війні. Це забезпечить Англію на довгі літа від німецької агресії.”

На це Форстер відповів піднесеним голосом: „Але ж цілія політика Гітлера є мир!”

У відповідь йому Черчіл: „Як політик був би я каригідно невідповідальним, коли б довірював словам Гітлера. Досі не дотримав він жадної умови і тільки тому укладає трактати, щоб у догідний для нього хвилині їх зірвати.”

Хід подій в наступних літах цілком спровадив передбачування Черчіла. Насувається тепер питання: чи вірить Черчіл у мирні пропозиції Москви, — чи трактує їх так, як трактував німецькі в 1939 році?

ЄВРОПЕЙСЬКА ЛІТЕРАТУРНА НАГОРОДА

В 1952 р. Видавничий Союз Кооператив з осідком в Женеві визначив нагороду за найкращий літературний твір в Європі. Ця нагорода — 10.000 швейцарських франків — призначається що другий рік за найкращий літературний твір в манускрипті, в довільній європейській мові. Фактично сума 10.000 фр. є тільки авансом, бо нагороджений твір буде виданий в шестиох мовах — накладом 100.000 примірників. Отже, гонорар з накладу повинен нагородженому авторові принести суму грошей, яка приблизно дорівнювала б нагороді Нобля.

Цей Видавничий Союз об'єднує 700.000 членів, а кожний член зобов'язаний річно купити чотири книжки. Є це найкращий спосіб розпространення та розповсюдження доброї книжки.

Термін надсилання манускриптів на конкурс минув 1 жовтня 1952 р. До цього часу надіслано було 356 манускриптів — з того 181 в німецькій мові, 83 — у французькій, 56 — в італійській, 14 — в еспанській і 9 — в англійській.

Літературний Міжнародний Суд, переглянувши всі манускрипти, призначав на цей рік літературну нагороду ех-асіно (порівну) двом авторам: полякові Чеславові Мілошові за твір „Здобуття влади” і німцеві Вернерові Варенському за „Подорож до Кімерії”.

Мілош у своєму творі описує воєнні події в Польщі та прихід советських військ до Варшави.

Цікавим є другий нагороджений автор — Варенський.

Це його перший твір. А проте, Готфрід Бенн — репрезентант німецької літератури в Міжнародному Літературному Суді — не завагався назвати „Подорож до Кімерії” геніальним твором.

Сам автор до війни був книгарем у Вестфалії і сьогодні має 43 роки. По війні працював фабричним робітником і твір свій писав кілька років між годинами 4 — 6 рано, перед тим, як іші до праці. Як живцір німецької армії, перебув військові літа на східному фронті. Ремінісанція отих страшних воєнних переживань лягла в основу фабули твору.

І. Б.

В. Косаренко-Косаревич

НАУКА, ПОЛІТИКА І МАЛОРОСІЙСТВО

(Дискусійна стаття)

Кілька років тому в листі до мене проф. Чижевський відхилив видачувані мною історично-політичні істини щодо Сходу Європи та його народів, головно українського та московського, натаврувавши їх „політикою“, а „наукою“ визнав тільки росіяномітичні лжевчення, що ними повні дотеперішні „Історії Росії“. Те саме робить тепер проф. Шерех, бо ставить під сумнівний знак запитання не „російську“ або „советську науку“ москалів (руссіків), а тільки „українську науку“.

У першій частині статті Шереха є зовсім слушне устійнення, що „роля науки якраз полягає в тому, щоб говорити правду. Всю правду. Гірку правду теж.“ На жаль, він, вказуючи правильну дорогу, сам нею не йде і не бажає, щоб інший українець ішов. Інакше мусив би він писати правду, гірку правду щодо лже-вченъ „російсько-советської науки“ москалів, де зерна правди є лише вийнятками, які потверджують правило щодо її фальшивості та забріханості. Чому ж ставить він під сумнів українську науку, в якій неправди є лише вийнятками та її ті перейняті здебільшого з „російсько-советської науки“ або зумовлені московською окупацією України?

Перед виходом у світ Енциклопедії Українознавства я вважав за доцільне скликання конференції дотичних науковців щоб в академічній дискусії устійнити основні тези українознавства, очищеної від росіяномітичних лже-вченъ і їх впливів. До спірних питань належали: норманською теорія щодо походження назви Русь і її носіїв; перекладання назв народу, який сам себе називав „руsskіj, russkiе“, його краю, його імперії, чи Русь з її столицею Києвом творили русини автохтонні на півдні Східної Європи, чи русскі є люди, автохтонні на півночі зі столицею Москвою тощо. Всі науковці, з якими мені вдалося особисто говорити в Мінхені, Авгсбурзі, Фірті та в околиці, включно з головними редакторами, проф. Кубійовичем і покійним проф. Кузелею, погодилися на це. Але не дійшло до того тільки через те, що Шерех-Шевельов та його прибічники вважали таку конференцію-дискусію і таке устійнення основних тез українознавства зайвими, бо, мовляв, наука вже вирішила безапеляційно всі ці питання. Розуміється, „російська наука“ москалів і їх союзників, бо ж існування української науки він поставив під сумнів. Сторпедувавши ту конференцію, Шерех оприлюднив у першому зошиті Енциклопедії Українознавства свою статтю про „Русь“, в якій, виходячи з заложень фальшивої „норман-

ської теорії“ про постання „Київської Руси“, уточнив підметну назовну форму „руsin“ з прикметниковою „руsskіj“.

Мовознавча комісія в Харкові у 1929 році, очолена проф. Синявським, мусила послухати наказу Москви і перекласти московську назву „руsskіj“ на „rosianni“. Так само мусить перевести українці перейти до вживання назви „евреї“ для жидів. Так само мусить вони там, в імперії, славословити, як добродіїв, своїх московських катів. Хірург Барва розповідав мені, що проф. Федюченко, який мав сміливість заявiti, що немає потреби в такій новій назві, коли маємо однозначну назву „moskalі“, вже за дві години був у руках НКВД-івських катів, а за два дні тортуров — помер. Це й оправдує брак слів „moskalъ“ і „жидъ“ у словнику Голоскевича, виданому в Советській Україні, але не в устах і під пером Шереха в ЗДА, який і тут таку московську свавільну політику насильства вважає науковою. Шерех писав свою статтю до Енциклопедії зовні залізної заслони в Німеччині, а до „Нових Днів“ — на віть як професор Гарвардського університету. І якщо він так, а не інакше писав, то робив це не за страх, а за совість і з доброї волі. Трудно бо припустити, що йому невідома зasadница різниця між слов'яно-європейським „руsinom-ukrainцем“ і фіномонголо-азійським „ruSSkим-moskalem“, або між етнічною назвою „руsskіj“ і політично-імперіально-національною „rosianni“. Адже мовознавець його формату повинен знати історичне тло мовного розвою, а тим самим і факт, що все „російське“ є ранішим відповідником того самого, що тепер звуться „советським“. Що так само, як зараз говориться про „советські народи“ в розумінні їх політичної приналежності до СССР, це було до Советської Імперії москалів, говорилось перед тим про „російські“ народи в сенсі їх політичної приналежності до Російської Імперії тих же самих москалів (руsskіх). Надзвичайна важливість зasadничого розрізнювання таких відрubних назв-понять і їх змісту як „ruSin“ і „ruSSkіj“ чи їх уточнювання, як це робить Захід, або перекладання етнічної назви „ruSSkіj“ на політичну „rosianni“, як це роблять деякі вчені на чолі з авторитетним Шерехом, унаявлюється ще на ось таких доказових прикладах і дотичних розважаннях щодо наслідків:

У договорах Києва з Візантією з рр. 1011-12 грецькому християнинові противставленій український русин, але не русскій. Перший автохтонний київський митрополит Іларіон (IX стол.) був гордий з того, що він

— русин, а не грек або колоніяльний руський. Так само і другий автохтон на митрополичому стільці в Києві, Клим (XII ст.). Ця назва русин, множ. русини, зберіглась на західніх землях колишньої матір'юю Руси незмінно аж до наших днів. Обидві назви для того самого народу, русини й українці, є як сказано — аналогічні, напр., до назв гелени і греки (Русь-Україна відповідає Гелос-Греція). Це лише такий американський професор з Франкфурту над Майном, як К. Менгес, може аналогічно до гамбурзького професора Б. Спулера покликуватись на свою „науковість“ і твердити серйозно, що назва „русини“ і та-кій народ — це вигадка австрійців, бо множина від „русин“ є „Русь“ і „рускіє“.(1) Це греки називали нашу Русь „Россія“, коли ще про „рускіх“ слуху не було. Московщину перейменував щойно цар московський Петро I. в 1703 р. на „Россію“ (читай Рассєю). Його перейменувальні укази щодо Московського Царства на Російську Імперію, Московщины — на „Великоросію“, а москалів — на „великоросів“, України — на „Малоросію“, а укарінців — на „малоросів“ та всіх своїх підданих на „росіянів“ з'явилися ще пізніше, аж в рр. 1713, 1717 і 1721.(2) Після розвалу Російської імперії у висліді березневої революції 1917 р. усі ці укази й перейменування перестали бути правосильними. Відновився „статус кво анте“ як у назовному так і в політичному огляді, який існував перед згаданими перейменувальними указами. Всі бувші „російські“ народи, а як піддані царя „росіяні“, повернули до свободного існування та вживання своїх попередніх етнічно-національних назв. Відпали так і наказані назви „Малоросія, малороси, малоросійський“, а воскресли назви „Україна, українці український“. Так то стали безглуздими і наказані назви „Великоросія, великороси, великоросійський“. Москалі повернули до своєї колишньої колоніяльної назви „рускіє“. Але тільки в етнічному значенні, як і перед тим. У політичному значенні вважали вони за доцільне вживати і надалі назви „російської“ або „советської“, а не русско-московської, бо лише так можливо оправдувати свої претензії до збереження „цілості“ колишньої „російської“, а тепер „советської“ імперії. Зрештою тому, що ще ніколи не було „русскої нації“ (3), бо не було „Рускаво Гасударства“ ані такої імперії, а тільки „московська“, „російська“ і тепер „советська“, придережуються москалі так цупко своєї бувшої імперіально-національної назви „російської“ або теперішньої „советської“. Ось чому не хочуть вони самовизначитись під свою етнічною назвою „русікі“ і бажають бути називаними „росіянами“ на всіх мовах. Оборона ж „цілості“ так чи інакше найменованої своєї імперії є визнаним спільним знаменником усіх москалів, російсько-білих і советсько-чер-

воних. Ось чому московська еміграція разом із яничарами-провідниками немосковського походження, маніфестує себе „антибольшевицькою“, „антисталінського“ чи „антикомуністичного“, але не „антисоветського“, бо це означало б бути „антиросійською“ тому, що в імперіяльстві огляді „советство“ тотожне з „російством“. В одному і другому „цілому імперіяльному дереві“ стрижнем залишився той самий панівний московський народ з тією самою динамічною душою „всемосковського месіянізму“. А вчені типу Шереха потурають тому перекладанням однозначної етнічної назви „рускіє“ на многозначну імперіяльну назву „росіяни“.

Ще в р. 1947 в англійському виданні праці академіка Б. Грекова „Культура Київської Руси“ назва „русин“ транслітерована згідно з абеткою московської мови на „русін“. Але вже в р. 1952 у „Повісті Временних Лет“ оригінальна літописна назва „русин“ перекладена в московській мові на „рускій“ (в згаданих договорах Києва з Візантією) або на „рускаво родом“ (щодо Іларіона). Отже, перекладання назви „рускій“ на „росіянин“ або на „російский“ таким авторитетом мовознавства як Шевельєв-Шерех — це ж утотожнювання русина-українця з руским-москалем. А таку „національну російську науку“ москалів презентує він своїм учням, слухачам і читачам як українську науку (без лапок). Історик проф. О. Оглоблин погодився зі мною, що назва „росіяни“ корисна тільки москаллям, головно їх імперіяльним претензіям щодо Руси-України, а шкідлива і погубна для українців та їх визвольних змагань. Але мої заклики до редакції Енциклопедії, в пресі і до ТУЖА зйтися науковим, журналістичним і політично-громадським чинникам, щоб знайти одностайний відповідник в українській мові для московської назви „рускіє“ замість многозначного перекладу на „росіяни“ — залишаються голосом вопіючого в пустині, бо на сторожі назви „росіяни“ для „рускіх-москалів“ стоять Шевельови-Шерехи, Чижевські, НТШ, УВАН, пресові редакції і т. д. Проф. Шерех проєктуює назву „росіяни“ модерного часу на дотаторські часи, коли ще нікому не могло навіть снитися про те, що за більше як півтисячі років якийсь свавільний московський цар перейменує так своїх підданих. Тим теж утотожнює він москалів-рускіх з українцями — русинами того часу, бо останніх називали греки „Ргос“, „Россія“. Року 1951 редакція ОСТ-ПРОБЛЕМЕ вмістила мою статтю на тему „Советський, російський чи московський?“ з уточненнями тих понять і відкрила дискусію на своїх сторінках. Після кількох дискусійних статей цю дискусію припинено, не давши мені заключного слова, як то часто буває. Недавно вияснилося, що причиною того були власні українські дописувачі на

чолі з д-ром Лисяком-Рудницьким, тоді ще в Женеві, які закидали редакції, як вона сміє вміщувати такі „наукові ересі“ Косаренка-Косаревича, які противляться „догмам“ дотичної „російської й української науки“? Ще й досі для названих і неназваних старших і молодших науковців евангелієм „наукового українознавства“ в рамках загального сходознавства є твори Ключевських, Платонових, Карповичів і Вернадських, а не Грушевських, Шелухінів та інших українців, дослідників історично-політичної та історіоофічної правди. Ось чому проф. Решетар у своїй книжці англійською мовою „Українсько Революція“ (1952) ужив транслітерації українських текстів згідно з абеткою московської, а не української мови. На запит, чи його хто до цього примусив, відповів, що ні. Він добровільно це зробив, „бо так прийнято в американській науці“. Дарма що відносно Сходу Європи є вона перекладом і компіляцією „російської науки“. Іому байдуже, що такою транслітерацією „українська наука“ сама потверджує тезу росіяніомітичного лжеччення, що немає відробної української мови, а є тільки „малоросійський“ або український діялкет спільноти з москалями „російської мови“.

Вернімось до Шереха та його „науки“ в згаданій статті. Поставивши під сумнів існування української науки, проф. Шерех закінчує першу частину можливим припущенням, „що українська наука таки існує“, але в другій частині залишає читача без однозначної відповіді на поставленій запит. Навпаки, вся ця „наукова“ саламаха спрямована проти існування української науки. Всі наявні суперечності в ній наведені ніби на оборону „російської науки“ (без лапок). Читачеві сугgerується враження, що українська наука взагалі неможлива, хібащо її „незаперечно збогатила Олена Курило, що була жидівкою“. Він не бере під сумнів шведської, німецької та американської науки, до яких і його особисто притягали. Щодо „російської науки“ москалів, то він навіть виразно заявляє, що „зовсім не має заміру знецінювати позитивне, здобуте нею“. З браку уточнення, в чому ця позитивність полягає і кому вона має служити, можна вважати, що до таких здобутків „російської науки“ (4) москалів належить і створення російської тюрми та совєтського концтабору. Адже ані Росія ані ССР не були б можливі без лженauки „російської або совєтської“. Це ж якраз „російська наука“ виелімінувала національну індивідуальність українського народу з рамок історії та все його присвоїла москалям. І цим облегшила поневолення українців москалями.

В своїй статті проф. Шерех, говорячи про здобуття Московією білоруських земель, злагіднюю ѹого словом „прилучення“ до Росії, хоч було це ще перед перейменуванням

Московищини на Росію. А вимирання білорусин у висліді асиміляційної політики москалів порівнює з фактом колишнього існування і занiku дінозаврів. А це є типове бажання москалів типу Тімашева і т. п. та малоросів типу „Східняка“ не займатися перевіркою історичної минувшини, щоб усі дотеперішні росіяніомітичні лжеччення, заскорузлі вже на „догми“ в баченні Сходу й його народів, залишились і надалі міродайними засновками. Оцінка самого факту загарбання, чи це було добре, чи лихе, знову без уточнення — для кого, Шереха не цікавить, бо це „не належить до компетенції науки“. Отже і вже згадане народовбивче виморення українського народу перед двадцятьма роками або всі злочини московського окупанта впродовж здобування, поневолення й експлоатації України за рецептою Шереха мають цікавити науку тільки як голі факти, а не їх оцінка. Бо оцінка у Шереха то вже „емоція“, а не наука

Кажуть, „сумнів був батьком, а цікавість — матір’ю науки“. І сумнів і цікавість — це психічні емоціональноті. Зрештою, сам Шерех вказує на наслідки, як засіб наукової оцінки. Чому ж він узяв на приціл тільки „національну українську науку“, а не „національну московську науку“ в російсько-блій чи в союзівсько-червоній масці? Адже українська наука, головно історична, шукає тієї об’єктивної правди щодо причинових ланок у минувшині, щоб насвітлити правдою їх наслідки аж до теперішніх включно. Ми повторюємо ще раз, що такі вилущені правди з-під росіяніомітичних лжеччення є найліпшою зброєю української політики у визвольній боротьбі проти московського окупанта. Розуміється, що ці істини є протимосковські, протиросійські і протисовєтські, бо для москалів найупішнішою зброєю для збереження цілості їх дотепер награбованої імперії є якраз росіяніомітичні і советомітичні лжеччення, фальшивки і брехні. А ось Шевельєв-Шерех відстрашує українців від користування науковою як політичною зброєю, бо, мовляв, „це означає смерть науки“, він хоче переконати українського читача, що „наука, що її нам треба розбудовувати, мусить бути передусім не українською чи поліською чи протиросійською, а об’єктивною“. А де ж та об’єктивна наука, яка щодо історії Сходу Європи не була б проукраїнською, протипольською, протинімецькою і противосковською? Де ж є ця московська історична наука під російським чи совєтським імперіалістичним плащиком, яка не була б „знаряддям політики“ проводу московського народу та його будь-як названої імперії, отже яка б не була миміфікацією фальшивок і трупом науки?

Правда. Шерех підкреслює, що шахрайство виключає науковість і разом з перекручу-

ванням фактів та фальшуванням правди належить до криміналістики. Він навіть апелює до ОН відносно створення відповідного карного кодексу. Але пише він це в статті не під заголовком „Що ж таке, зрештою, московсько-російська чи московсько-советська наука?“. В своїму росіянофільському засліпленні Шевельов-Шерех переочує, що постулюваний ним карний кодекс став би бумерангом і проти нього самого за згадані вгорі перекручування і фальшування правди щодо „русинів-українців“ „російсько-москалів“. Додатково ще й за те, що він рекордні успіхи в побудові гіпотез „счешильно на догоду гевному політичному завданню“ побачує лише в большевиків, а не в „росіянів“ перед і після 1917 року. Дармо що російські москалі й їх наука аніглювали теоретичним геноцидом увесь український народ і присвоїла собі все, що належало йому, а советські москалі (большевики) й їх наука вже не могли заперечити бодай формально-ного існування не тільки українського народу, але й української нації.

Правда, Шерех устійнює, що „коли в науці є щось стало, то це сталий перегляд усього усталеного“, або що неперевірювання на віть найкращих концепцій „означає муміфікацію науки, себто раніше чи пізніше — її смерть“. Але має він при тому на увазі не історичні концепції щодо Сходу Європи і його народів з боку майстрів фальшивництва, німецьких на службі царів як Шлецер, Баєр, Міллер і т. п., або московсько-російських на службі всемосковського месіянізму і так зумовленого патріотизму, як Карамзін, Іловайський, Платонов і т. п. Ні. Шерех має на увазі концепції Грушевського, який перший став науково перевіряти усталені росіяніомітичні догми в трафетних „Історіях Росії“. Він радить навіть не боятися відійти зовсім від історичної концепції Грушевського і тим то секундує московському майстрові історичного фальшивництва, С. Ф. Платонову, який в передмові до німецького видання своєї „Історії Росії від початку до сучасності“ (Ліпськ 1927) писав: „Вкінці треба згадати про об'ємисту восьмитомову „Історію Руси-України“ українця, проф. М. С. Грушевського, яка сягає тільки до половини 17 стол. Для тих читачів, які безпосереднье продовження національного руського життя після упадку Києва шукають на півдні Росії, а не в Московській Державі, історія Грушевського являється втіленням правдивої наукової систематичної побудови; але для більшості московських істориків цей об'ємистий твір є ніщо інше, як талановитий подарунок, що ого автор зложив на віттар українського патріотизму. Фахівці повні признання щодо великого знання і дослідного талану Грушевського, але вони не йдуть слідами його теоретичних висновків. І тут то знаходимо розв'яз-

ку поштовху до написання Шерехового памфлету проти української науки, правди і його „плюм дізідеріюм“ щодо наслідків у читача. Натаврувати все те як „національну українську науку“ і „політику“, що змогло би обезличити росіяніомітичні брехні, що ними „науково“ підмуровані, нпр.: а) боронений Шерехом-Шевельовим переклад етнічної назви „рускіє“ на політично-національну назву „росіяни“, б) засвоєння москалям всього русь-українського; в) претензії москалів на збереження „ціlosti Росії“ і на ролю „старшого брата“ українського народу в лоні спільногого російства або советства. А головне: відвести немоскалів від шукання правди щодо москалів! Деінде радиць він визволяти Україну „ліснею“, а не правою і боротьбою.

Незаперечним фактом, доказаним наслідками аж до сьогодні є, що рани, завдані тіловій душі українського народу москалями впродовж їх російської та советської окупації України, так велики, що все те, чим українці спорадично ранили самих себе, не даетяся навіть порівнювати з ними. Тим більше, що й розбрат та міжусобна боротьба в лоні українства здебільшого зумовлювані кожночасним окупантом-ворогом України. Це не є виправдування злочинності і малих ран, тільки осторога перед гіпертрофуванням малих власних негативів, та перед атрофуванням гігантичних негативів окупанта-ворога взагалі, а московського зокрема. Ось чому ми сміливо можемо признаватися до наших власних неприємних істин, щоб мати безспірне право таврувати і москалів істинами, що обезличують їх росіяніомітичні та советомітичні брехні. А як довго ті лжевчення москалів російських чи советських є для них „вічною істиною“ і засобом для успішної реалізації стремінні їх всемосковського месіянізму-імперіалізму-большевизму — так довго ми сміливо можемо аналогічно до Катона, постулювати знищення советської імперії москалів і недопущення повороту до їх російської імперії. Це є та справжня істина, пізнання якої звільнить нас згідно зі словами євангелиста Івана, що на них покликується і Шерех. Кожний волелюбний і правдолюбний українець поборює москалів не тому, що вони сякі чи такі расово і культурно, а виключно тому, що вони є нашими окупантами. Ось чому у нас, українців, наука, політика і незалежність рівнобіжні, покриваються, а підяк не виключають себе взаємно. І нас, українців, москалі ненавидять лише тому, що ми є за правду в науці, за нашу свободу в політиці, за рівноправність у всьому.

Дискусія над заторкненими проблемами і перемога в ній ліпших наукових аргументів над гіршими, а то й фальшивими важлива і потрібна для всього немосковського світу, включно з американськими. Тільки так мож-

ливо зняти більмо з очей, що ним є віра в правдивість росіяномітичних лжевчен, отже що імперія москалів на совєтсько-червону є чимсь протилежним до імперії тих же самих москалів на російсько-біло. Нібито абстрактна ідеологія комунізму, а не живий народ-корисник у своїй совєтській імперії, була в стані поповнювати злочини проти людяності супроти інших народів. Нібито імперія москалів не була деревом, що його московське коріння і російський пень необхідні для його кожно-часної в тім і совєтської корони з привабливими квітами й отруйними плодами, які загрожують смертельно всьому, що немосковське. Захід викидає величезні гроші на поборювання „совєтської корони“, а водночас на охорону „російського пня“ і на підливання „московських коренів“. Чи ж може бути більш безглазою така політика чергових жертв місіяністично-імперіялістичного московства? А це якраз є полем наживи наших наукових „малоросів“ разом з москалями.

Словами Грінченка, цитованими Шерехом, написана і ця стаття „проміж себе, в своєму гурті“. Не з закликом „разпни його“, але з закликом „врозуми його“.

Треба ж, врешті, нам усім волелюбним украйнцям зрозуміти, що тільки в єдиному фронті за наукову правду щодо Сходу Європи його народів і за політичну свободу нашого народу облегшимо вилікування Заходу від його росіяномітичного більма тим самим прискоримо його побіду в вирішальному змагові і допоможемо успіху наших визвольних змагань.

1) Може й тому в своїй статті в „Свободі“ Б. Сотник переклав німецьку назву „ді рутген“ а „рутени“, хоч такої назви в українській мові немає, а Франко на- тавровував нею завстрийщених українців.

2) Церковно-адміністраційні назви „Малоросія і Великоросія” започаткувала канцелярія царгородського патріарху в аналогії до „Малої і Велико-Греції”, малої територіально матір'ової і великої колоніяльної.

3) „Ми, рускіє, к нації єшо нѣ їднаєслі” — писав навіть московський історик на еміграції в Празі, Шмур-
лов.

4) Література і наука є зумовлені мовою даного народу. Отже, не може бути науки ані „російської” ані „советської”, а тільки московська російською або советського імперіального часу.

Кінець

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

Через недогляд в 2 (56) числі „Вісника” донущені номілки; стор. 8 в цитаті з вірша має бути „зродити”; стор. 24 в лівій шпальті 13 рядок згори пропущено слово „автор”, в 14 рядку згори пропущено слово „увагу”, 9 рядок знизу пропущено слово „в науці”, в 9 рядку знизу пропущено „висоті в”; стор. 25 в лівій шпальті 20 рядок надруковано „не аналогічно” — має бути „аналогічно”; стор. 26 в правій шпальті 17 рядок згори пропущено слово „загроз”; стор. 27 надруковано „Гітман” має бути „Гітлерман”, 4 рядок від кінця надруковано „наподоблювані” — має бути „наподоблювач”.

РЕЗОЛЮЦІЇ

РЕЗОЛЮЦІЯ

Четвертого Звичайного З'їзду Товариства бувших Вояків УПА в ЗДА

1. Товариство бувших Вояків УПА в ЗДА складає ширу подяку урядові й народові Зединаних Держав Америки за гостинність виявлену до його членів на вільній землі.
  2. Товариство бувших Вояків УПА в ЗДА стоїть на становищі Воюючої України, підтримуючи революційно-визвольний Провід — Українську Головну Визвольну Раду, Українську Повстанську Армію та Організацію Українських Націоналістів.
  3. З'їзд душою і серцем зі своїми Друзями в Краю, що стоїть в боротьбі проти московсько-большевицького імперіалізму і з глибокою пошапою клопить голови перед жертвами, що їх в обороні Правди приносить українські революційні підпілля та український народ.
  4. З'їзд піддержує політику уряду ЗДА в боротьбі проти большевицько-московської агресії та висловлює надію, що уряд ЗДА піддержить стремління українського народу до побудови Української Самостійної Со- борної Держави.
  5. З'їзд засуджує біломосковські групи на еміграції, що плянують нове поневолення України, як також польські еміграційні середовища, що зазіхають на західно-українські землі.
  6. З'їзд осуджує підривну працю т. зв. „українських федерацій“, які свідомо готують „пік у спін“ як український та і американський політичний раций.
  7. З'їзд передає дружні привітання Українській Під- пільній Церкві, Українській Головній Визвольні Раді, Українській Повстанській Армії, Організації Українських Націоналістів та українському народові.
  8. З'їзд вітає Антиболшевицький Бльок Народів і солідаризується з його боротьбою за здійснення спільніх ідеалів.
  9. З'їзд вітає Український Конгресовий Комітет Америки в його праці для визволення України і закликає своїх членів сплачувати національний даток.
  10. З'їзд дружньо вітає Братство бувших Вояків УПА ім. св. Юрія Переможця в Європі, Т-во бувших Вояків УПА в Канаді та всіх друзів розкинених по світі вітає, теж всіх колишніх вояків Українських Армій та Українсько-Американських Ветеранів.
  11. З'їзд вітає все вояцтво, що стоїть в боротьбі проти московських імперіалістів.
  12. З'їзд закликає всіх друзів з'єднатися в одній організації для праці та добра української справи.

ЖЕРТВИ НА ВІЗВОЛЬНИЙ ФОНД 1953

Картерет, Листа ч. 296-53 — збірщик Степан Ткачик. По 5 дол.: Пекарня Кволіті, о. Іван Гундяк, Петро Брикайло, П. Біжуб. По 4 дол.: Іван Кузий. По 3 дол.: Евстахія Лазор, Лев Рахман. По 2 дол.: Іван Кузьо, Анна Літус, Словак-Салун, Анастазія Харченко, Іван Федак, Салун (Чал стріт), Григорій Волянський. По 1 дол.: Осип Цімерман, Ілько Чвартакецький. 0.60: Василь Кілік.
Листа ч. 295-53 — збірщик Яків Турко. По 9 дол.: Степан Пстравак. По 5 дол.: Джордж Міско, Осип Ворхало, Іван Лисик, Юрко Шманько. По 4 дол.: Михайло Капко. По 2 дол.: Симон Кармазин, Ярослав Зубенко, Стар Департмент Стор, Євген Бережинський, Слов. Клюб св. Стефана, Іван Глушиць, Антін Цар, Катерина Ганас. По 1 дол.: Яків Івасьович, Іван Воротилко, Анна Казьо, Микола Василич, Баум Гартен Стор, Миколай Яворський, Михайло Матіаш.

Філаделфія, Листа ч. 218-53 — збірщик Ярослав Бернардин. По 5 дол.: нечіткій, Козачин. По 2 дол.: І. Гаврилів, нечіткій, Іван Богачевський, Омелян Богачевський, Володимир Осдіач. По 1 дол.: М. Савчин, Ю. Гаврилів, Романенчук, Іваша. По 0.50: нечіткій, нечіткій, Осип Трияг. Листа ч. 217-53 — збірщик Семен Щимінський. По 5 дол.: Іван і Марія фумбар, Іван Кусин. По

З дол.: А. Осмоловський, Іван Медвідь, В. Швицький, Василь Лесів, Чрій Дацко, Іван Римчук, М. Якимів. По 2 дол.: Роман Швед, Петро Ткач, Володимир Процик, Василь Стадник. По 1 дол.: В. Міон, нечіткій, Любомир Кордуба, Григорій Куць, Володимир Луцік, Іван Свирида, Павло Ольховецький, П. Петровський. По 0.50: нечіткій. **Листа ч. 192-53:** збірщик Семен Лупацій. По 3 дол.: Анна Матковська. По 2 дол.: Андрій Марусяк, Петро Мірчук, Мирон Сагатий, Роман Максимович, М. Куземська, Іван Лев, Теодор Качмар, Анна Білецька, Пелагія Пундинська, Юстина Баран, Іван Теленко, Володимир Теленко, Петро Паліковський. По 1 дол.: Якимець, Іван Шагала, П. Фарботник, Іван Курган, Осип Пендицький, Анна Войтович, Пелагія Свята, Василь Мурак. По 0.50: Катерина Цвях. **Листа ч. 186-53** — збірщик Богдан Казанівський. По 5 дол.: Олександр Борецький, Василь Титанич. По 3 дол.: Елізабет Білинська, Стан Петик. По 2 дол.: Ярослав Петровський, Михайло Матковський, Василь Забродський, Мих. Лішинський, Петро Козак, Степан Москвяк, Кароль Томаєр, Орест Мартинович, Антін Бачмага, Богдан Луців, Богдан Кондра. По дол. 1.50: Олександр Шікало. По 1 дол.: Григорій Комановський, Тарас Іванчицький, Лука Забродський, Еміль Кульчицький, Федір Семків, Осип Гайдамака.

На хрестинах малого Ромця Кузана присутні гості на заклик п. Л. Мигала зложили 25 долярів, з чого призначено на Визвольний Фонд 15 дол. та на будову нової школи 10 дол. Зложили: І. П. Кузан — 5.00, Л. Мигаль — 2, А. Лазірко — 2, Юречко — 2, Гарасимів — 2, Охочий — 2, Миськів — 2, Хомяк — 2, М. Матіаш — 2, Л. Карпа — 1, фудник — 1, Галишин — 1, Лобур — 1. Разом 25 долярів.

ВФ В ЗЕЛЕНІ СВЯТА

Листа ч. 238, Юніон, Н. Дж., — збірщик М. Кормило — \$32. По \$10: Т. Бортник. По \$5: М. Кормило, Р. Набережний, М. Кузинішин. По \$2: М. Семанишин. По \$1: М. Сольчаник, Л. Рудзінський, Т. Марущак, А. Кравець, ББ. Гурачеко.

Листа ч. 239, Ірвінгтон, Н. Дж. — Збірщик О. Конопів — \$15. По \$10: Т. Бортник. По \$5: Ю. Конопів.

Листа ч. 231, Нюарк, Н. Дж. — \$3. По \$2: І. Галій. По \$1: І. Ткач.

Листа ч. 244, Нюарк, Н. Дж., Збірщик Іван Ілемський — \$8. По \$1: І. Ілемський, П. Яцук, В. Іваночко, М. Мікулюк, І. Кутний, Ф. Сушко, Б. Міллер, В. Хомяк.

Листа ч. 245, Ірвінгтон, Н. Дж., Збірщик Андрій Андріюк — \$24. По \$5: А. Андріюк, А. Стечишин. По \$3: В. Мушак. По \$2: М. Андрушко, І. Завісляк, Д. Гривняк. По \$1: Навроцький, О. Мостовий, М. Матіаш, П. Гончаренко, В. Кропивницький.

Листа ч. 247, Нюарк, Н. Дж., збірщик Роман Яворський — \$25.50. По \$5: Р. Яворський, Ю. Гащук, М. Лаврів. По \$3: Р. Луцишин. По \$1: Фразюк, Полянський, В. Кравець, В. Данилюк, М. Тучапський, О. Кладко, В. Девончук. По \$0.50: М. Женчук.

Листа ч. 248, Нюарк, Н. Дж., збірщик Михайло Балан — \$2. По \$2: М. Балан.

Листа ч. 249, Нюарк, Н. Дж., збірщик Іван Генсьор — \$30. По \$5: І. Генсьор, І. Башляк, Ф. Наливайко, А. Рогальський, В. Терещук, В. Кучерявий.

Листа ч. 250, Нюарк, Н. Дж., збірщик Іван Назар — \$10. По \$5.50: І. Назар. По \$2: В. Куцман, І. Тимчишин. По \$0.50: П. Бабяк.

Листа ч. 252, Нюарк, Н. Дж., збірщик Петро Фризюк — \$4. По \$3: П. Фризюк. По \$1: П. Козира.

Листа ч. 253, Нюарк, Н. Дж., збірщик Дмитро Шейна — \$24.50. По \$5: Д. Шейна, А. Гец, І. Балацький, Н. Королевич. По \$1: М. Красножокий, Б. Т., С. Пилипшин, А. Брік. По 0.50: В. Космала.

Листа ч. 254, Нюарк, Н. Н. Дж., — \$17. По \$5: П. Башків, В. Гнатів, С. Барубчак. По \$2: І. Гута.

Листа ч. 195, Клівленд, Огайо, збірщик Андрій Стецяк — \$21. По \$3: М. Задойний. По \$2: Д. Стецяк, М. Жовнір, Д. Палька, В. Бучацький. По \$1.50: М. Шамин. По \$1: В. Проник, нечіткий, М. Пелех, М. Пацула, І. Кузняк, Б. Семків, М. Ворон, А. Стецяк. По \$0.50: І. Іванчицький.

Листа ч. 196, Клівленд, Огайо, збірщик Андрій Більшанський — \$31. По \$3: М. Городиський. По \$2: „Горверлі”, О. Синяків, О. Бойчук, Мода, І. Гаврилів, нечіткий, А. Совяк, В. Кметь. По \$1: нечіткий, нечіткий, М. Жінків, В. Боднар, Ф. Сенячко, В. Якимів, І. Макогон, І. Малецький, В. Гартиненко, С. Вівчар, Д. Ягольницький, В. Древинський.

ДРУКАРНЯ „ДНІПРО”

сумлінно, дешево і своєчасно виконує друкарські роботи: склад, друк і оправа

ГАЗЕТ

ЖУРНАЛІВ

КНИЖОК

в українській та англійській мовах, а також: оповістки, весільні запрошення, білети (тикети), клепсидри, летючки, афіші малі і великі.
Звертайтесь на адресу:

“DNIPRO”, 77 East 8 Street, New York, N. Y.

Сл. п. Майор УПА ПЕТРО ПОЛТАВА

заступник Голови Генерального Секретаріату УГВР, член УГВР, керівник Бюра Інформації УГВР, начальник Політичного Відділу Головного Штабу УПА, член Проводу Організації Українських Націоналістів, керівник Осередку Пропаганди й Інформації ОУН загинув як Герой в одвертому бою з большевицько-московським зaimанцем України восени 1951 року.

В українському народі, для якого жив і загинув майор УПА Петро Полтава, Його постать назавжди залишиться незабутньою!

Геройською смертю у боротьбі проти московських наїзників за Українську Самостійну Соборну Державу загинули Друзі — Націоналісти Революціонери:

Байрак — Крайовий Провідник ОУН КК, впав осінню 1951 року.

Нечуй Нечуєнко — Відпоручник Проводу ЗЧ ОУН, впав літом 1951 року, в Україні.

Помста Терник — Старший вістун УПА, провідник групи Служби Зв'язку ОУН, відзначений Срібним Хрестом Бойової Заслуги 1-шої класи, впав в червні 1951 року, в Україні.

Бойко — районовий провідник ОУН, впав весною 1949 року.

Рудий — районовий провідник ОУН, впав осінню 1949 року.

Нестор — районовий провідник ОУН, впав 17 лютого 1950 року.

Богдан — районовий провідник ОУН, впав весною 1950 року.

Кобзар — референт Служби Безпеки, впав осінню 1952 року.

Верес — старший вістун УПА, впав у вересні 1951 року.

Беркут — вістун УПА, впав літом 1951 року.

Сокіл — вістун УПА, впав осінню 1952 року.

Мирон — зв'язковий ОУН на Українських Землях, впав осінню 1952 року, в Україні.

Богдан — зв'язковий ОУН на Українських Землях, впав осінню 1952 року.

Ігор — провідний член Служби Зв'язку ЗЧ ОУН, впав осінню 1952 року, в Україні.

Мороз — стрілець та зв'язковий районової бойвики ОУН, застрілився окружений ворогом 11 грудня 1951 року.

Клен — стрілець Надрайонової Бойвики Служби Безпеки, впав осінню 1952 року.

Скорий — стрілець районової бойвики ОУН, впав зимою 1950 року.

Ластівка — стрілець районової бойвики ОУН, впав зимою 1950 року.

Гайдук — стрілець районової бойвики ОУН, впав весною 1950 року.

Орест — стрілець районової бойвики Служби Безпеки, впав у червні 1951 року.

Береза — старший стрілець УПА, член Служби Зв'язку ОУН, впав літом 1951 року.

Клонимо голови перед їх Світлими Тінями!

Їх нам'ять житиме в Українському Народі, а Їхні геройчні чини і Найбільша Жертва на вівтарі Батьківщини поривають і пориватимуть нових воїнів боротьби за волю України!

Вічна Слава Героям Української Національної Революції!

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОІВД УКРАЇНИ

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ "ВІСНИКА"

Передплата на рік \$4.00

Передплата на півроку 2.25

Ціна окремого примірника ..... —.40

Всі передплати, зокрема з Канади, треба надсилати грошевим переказом (монеї ордер), або в звичайних листах, на адресу адміністрації журналу.

Банкові чеки й грошеві перекази треба виповнювати на адресу:

"ВІСНИК"
P. O. BOX 304, Cooper Sta., New York 3, N. Y.

O. D. F. F. U.

Про всякі зміни адреси прохаемо негайно повідомляти адміністрацію, рівночасно подаючи і свою дотеперішню адресу.

Адміністрація.

"ВІСНИК" — ОРГАН ООЧСУ

Редактує Колегія

Відповідальний редактор

I. Вовчук